

УДК:330.3

**Бригадир Г.С., 2 курс, факультет фінансів ОПП «Корпоративні фінанси»
Середюк В.Д., факультет фінансів ОПП «Корпоративні фінанси», 2 курс
Науковий керівник - Мякишевська О.М.,
к.е.н., доцент кафедри корпоративних фінансів і контролінгу
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана**

Фінансові інновації у сфері інвестицій

Світ інвестицій постійно розвивається, з'являються нові інструменти та технології, які змінюють правила вкладання коштів. Ключовим елементом сучасного фінансового ринку, що стимулює розвиток та ефективність інвестиційних процесів є фінансові інновації в сфері інвестицій. Вони охоплюють широкий спектр технологій, інструментів та підходів, які спрощують та розширюють можливості інвесторів, зменшують ризики та підвищують їхню доходність. Фінансові інновації у сфері інвестицій представляють собою новаторські концепції, продукти та сервіси, які перетворюють підхід до розміщення капіталу. Ці інновації розширюють можливості інвесторів і сприяють ефективному управлінню фінансовими ресурсами.

Основні фінансові інновації стали актуальними в сферах залучення власного капіталу, переказів грошей та мобільного банкінгу [1]. У сфері інвестицій ключові напрямки інновацій охоплюють нові інвестиційні продукти, які відкривають нові можливості для диверсифікації портфелів та залучення нових класів активів. Серед таких продуктів можна виокремити біржовий інвестиційний фонд, торгівлю на основі штучного інтелекту(ШІ), краудфандинг та криптовалюту.

Наприклад, Alior Bank випередила свій час, представивши ШІ InfoNina у 2021 році, першого в Центральній та Східній Європі банківського голосового робота зі штучним інтелектом, який використовує автоматизовану платформу для аналізу мовлення. У 2022 році він став багатоканальним консультантом, здатним виконувати різноманітні завдання та аналізувати понад 25 мільйонів розмов клієнтів. У тому ж році InfoNina долучилася до реалізації кредитних продуктів Alior Bank на суму понад 25 мільйонів злотих [2].

Нові технології у галузі інвестицій забезпечують більшу доступність та зручність для інвесторів у керуванні своїми портфелями. Використання онлайн-платформ для інвестування, мобільних додатків для відстеження інвестицій та аналітики великих даних для прийняття інвестиційних рішень - це лише деякі з інноваційних рішень, які полегшують інвестування.

Прикладом інновацій в сфері ризиків та шахрайства є проєкт Eagle Eye - модель штучного інтелекту, яка впроваджена в Taipei Fubon Bank для виявлення та запобігання шахрайству [2]. Модель використовує розпізнавання шаблонів і розширену аналітику даних для оцінки транзакцій та поведінки клієнтів, що дозволяє банку оцінювати ризик шахрайства. Результатом впровадження цієї моделі стало значне зменшення помилкових спрацювань та покращення рівня виявлення шахрайства, що сприяло підвищенню ефективності управління та запобігання фінансовим шахрайствам в банку.

Крім того, нові стратегії інвестування, такі як факторне інвестування, відповідальне інвестування та інвестування у вплив, дозволяють інвесторам здійснювати інвестиції, враховуючи не лише фінансові результати, але й соціальний та екологічний вплив. Такі стратегії відкривають нові можливості для інвесторів, які прагнуть здійснювати відповідальні та збалансовані інвестиційні рішення.

З іншого боку, варто зазначити, що фінансові інновації спричиняють численні виклики та ризики. Однією з проблем є потенційне підвищення системного ризику. З появою нових фінансових продуктів і послуг взаємозв'язок у фінансовій системі може посилити вплив будь-яких збоїв. Це вимагає надійної практики управління ризиками та ефективних механізмів моніторингу. Крім того, фінансові інновації можуть викликати етичні дилеми. Наприклад, застосування штучного інтелекту у процесах прийняття рішень може породжувати питання щодо справедливості, прозорості та упередженості [3].

Отже, фінансові інновації у сфері інвестицій відіграють ключову роль у розвитку фінансового ринку, сприяючи розширенню можливостей для інвесторів, зменшенню ризиків та підвищенню їхньої доходності. Нові технології та продукти революціонізують підхід до інвестування, забезпечують зростання доходності та допомагають ефективно управлінню фінансовими ресурсами. Однак разом з можливостями з'являються виклики, тому фінансові інновації вимагають постійного моніторингу та адаптації для забезпечення стабільності та ефективності фінансової системи.

Список використаних джерел:

1. Financial Innovation: Definition, Role, Categories, and Examples. URL: <https://www.investopedia.com/terms/f/financial-innovation.asp> (Accessed: 03.05.2024)
2. Best Financial Innovations 2023. URL: <https://gfmag.com/award/best-financial-innovations-2023/> (Accessed: 04.05.2024)
3. Challenges And Risks Associated With Financial Innovation. URL: <https://fastercapital.com/topics/challenges-and-risks-associated-with-financial-innovation.html> (Accessed: 04.05.2024)

УДК 330.322

Бригадир Г.С., студентка факультету фінансів ОПП «Корпоративні фінанси», 2 курс
Науковий керівник - Шуплат О.М., к.е.н., доц.
Київський національний університет імені Вадима Гетьмана

Переваги та ризики венчурного інвестування у стартапи

У сучасному динамічному світі, де проекти та технології виникають і занепадають з блискавичною швидкістю, стартапам не лишається часу на очікування. Для стартапів інвестування є важливим інструментом в розширенні, виведенні продукту чи послуги на ринок та досягненні стрімкого розвитку. Саме венчурні інвестиції дозволяють стартапам швидше зростати та масштабуватися.

Венчурний капітал це джерело фінансування, яке дає можливість стартапам з високим потенціалом зростання отримувати кошти від досвідчених інвесторів. Інвестори, які вірять у перспективність інноваційних ідей, готові вкладати кошти в обмін на частку власності або контролю над компанією[1].

Однією з суттєвих переваг даного виду інвестування є безпечне фінансування. На відміну від банківських кредитів, венчурні інвестиції не потребують погашення. Замість цього інвестори отримують частку власності в компанії. Це означає, що у разі невдачі стартапу засновникам не доведеться турбуватися про повернення боргів[2]. Окрім фінансування, венчурні інвестори можуть запропонувати цінні знання та наставництво. Це особливо корисно для засновників стартапу, які не володіють усіма навичками та зв'язками, що необхідні для ведення успішного бізнесу. Хоча наявність зростаючого бізнесу, який вже здійснює продажі, може допомогти зробити стартап менш ризикованою інвестицією для венчурних капіталістів, є фірми та інвестори, які готові братися за абсолютно нові стартапи на ранніх стадіях запуску. Прикладом є Benchmark, це компанія венчурного капіталу, яка існує приблизно 30 років і підтримує стартапи на ранній стадії з можливостями швидкого зростання. Benchmark зосереджена на інфраструктурних проектах та корпоративному програмному забезпеченні. З активами понад 9 млрд дол., компанія може похвалитися портфелем вражаючих компаній, таких як Uber, Snapchat and Tinder[3].

Венчурні інвестиції також пов'язані з певними ризиками, адже не всі стартапи виправдовують очікування. Один із ризиків полягає в тому, що венчурні інвестори хочуть отримати дуже високу віддачу від своїх інвестицій. Це часто може чинити сильний тиск на засновників, щоб вони дуже швидко розвивали компанію. Такі дії можуть призвести до нездорового зростання і в кінцевому підсумку до краху компанії[4]. Варто звернути увагу на те, що останні тенденції свідчать про значне скорочення венчурних інвестицій у стартапи, що робить їх більш схильними до ризику стрімкого банкрутства. Це пов'язано з різким зростанням процентних ставок, які були значно занижені під час пандемії COVID-19. Згідно з даними Crunchbase, у серпні 2023 року світові венчурні фонди інвестували 22 мільярди доларів. Це на 19% більше, ніж у липні того ж року, але на 16% менше, ніж рекордні 26,2 мільярда доларів, вкладені в липні 2022 року. Загалом, у 2023 році середньомісячний обсяг світових венчурних інвестицій становив близько 23 мільярдів доларів. Це свідчить про те, що активні інвестори скорочують темпи фінансування на всіх етапах розвитку стартапів. За даними аналітиків сервісу для стартапів Carta, менш ніж за 9 місяців 2023 року вже збанкрутувало більше стартапів, ніж за весь 2022 рік. 2023 рік став найскладнішим роком для стартапів щонайменше за останнє десятиліття[5].

Отже, венчурні інвестиції є важливим джерелом фінансування для стартапів у сучасному світі. Даний вид інвестицій дозволяє стартапам отримувати не лише фінансові ресурси, а й доступ до цінних знань та контактів. Однак, важливо розуміти, що венчурні інвестиції не позбавлені ризиків, існує ймовірність конфліктів між інвесторами та засновниками, а також можливість стрімкого банкрутства стартапів. Таким чином, стартапам варто уважно враховувати переваги та ризики венчурних інвестицій та ретельно обирати стратегії фінансування для досягнення успіху на ринку.

Список використаних джерел:

1. What Is Venture Capital? URL: <https://www.investopedia.com/terms/v/venturecapital.asp> (Дата звернення: 25.04.2024)
2. A Guide to Venture Capital for Startups. URL: <https://www.hubspot.com/startups/venture-capital-for-startups#pros> (Дата звернення: 26.04.2024)
3. 10 Venture Capital Firms Investing in Early-Stage Startups. URL: <https://foundersshield.com/blog/venture-capital-investing-early-stage-startups/> (Дата звернення: 26.04.2024)
4. The best venture capital firms to invest in startups. URL: <https://fastercapital.com/content/The-best-venture-capital-firms-to-invest-in-startups.html#Why-startups-need-venture-capital-> (Дата звернення: 27.04.2024)
5. Вкладають, але потроху: венчурні фонди про інвестиції у воєнний час. URL: <https://speka.media/vencurni-fondi-pro-investiciyi-u-vojennii-cas-p1qex9> (Дата звернення: 28.04.2024)

Бульчак С.І., аспірант кафедри фінансів та цифрової економіки
Науковий керівник - Петрук О.М., д.е.н., проф.
Державний університет «Житомирська політехніка»

Фінансова політика України у 1917-1921 роках: ретроспективний аналіз

Актуальність даного наукового дослідження обумовлена веденням активних воєнних дій на усій території України, зокрема на східних її територіях, адаптацією держави та її населення до нових соціально-економічних умов, з урахуванням сучасного розвитку суспільства та технологій, спираючись на набутий близько ста років тому досвід, що залишається недостатньо дослідженим та висвітленим у наукових джерелах у даний час.

У 1917-1918 рр. для українського народу у глобальному міжнародному розумінні склалися умови для формування своєї власної держави. Центральна рада УНР, уряд Директорії та Українська Держава гетьмана П. Скоропадського фактично починають формувати українську державність на початку ХХ століття. У 1917-1920 рр. почав формуватися державний апарат, створювалося законодавство в усіх сферах життя, почали з'являтися зародки судової, банківської, та фінансової систем загалом. Багато з того, що створено вищезазначеними урядами в різних сферах життя суспільства, держави та підприємництва у свій час, було досить успішним і, в подальшому, частково використовувалося радянською окупаційною владою у період НЕПу (Нової Економічної Політики).

До 1917 р. 80% земель сучасної України входило до складу Російської імперії, де функціонувало загальноімперське законодавство та фінансове право зокрема. Стан фінансової системи Російської імперії та провадження її урядом власної фінансової політики того часу говорить про їх невисокий рівень. Фінансова система Російської імперії була виснажена Першою світовою війною 1914-1918 рр. та лютневою революцією 1917 р. Внаслідок чого, Україна успадкувала мало спроможну та неповноцінну фінансову систему. Видатки бюджету Української Народної Республіки були більші за її доходи в декілька разів. Вартість імперського рубля на міжнародному валютному ринку достатньо стрімко знижувалася, у державі пришвидшувались інфляційні процеси. Така ж тенденція існувала і за Тимчасового уряду (лютий – жовтень 1917 р.). В цей період УНР, все ще будучи автономією Російської імперії, не мала ні своєї валюти, ні власних податкових зборів та платежів, ні власного національного банку. У фінансовій сфері Українська Центральна Рада тотально залежала від влади у Петрограді. Знаходячись у таких умовах уряд УНР мав забезпечуватись грошовою масою із столиці імперії. Але Тимчасовий уряд не надсилав до УНР і 40% потрібних для її функціонування коштів.

У червні 1917 р., Центральна Рада фактично почала формування власної фінансової системи. Так, у Першому Універсалі (у червні 1917 р.) Українська Центральна Рада УНР проголошувала формування своєї урядової скарбниці. Реалізацію Першого універсалу Центральна Рада так і не змогла здійснити, про що свідчило те, що Україна продовжувала перебувати у повній залежності від поставок банкот з імперії.

Вже 29 вересня 1917 р. була видана та опублікована так звана «Деклярація Генерального Секретаріату України», що стала своєрідною дорожньою картою для подальшого формування фінансової системи України. Відповідно до її окремих положень генеральне секретарство фінансів мало випрацювати заходи, які б відокремлювали імперські та українські бюджетні доходи та видатки, фактично поступово формуючи поряд із імперським бюджетом бюджет УНР; вводилася шкала прогресивного оподаткування маєтків у заможних осіб; фактично розпочинався пошук нових джерел бюджетних доходів; почалася розробка закону про створення Національного українського банку. На той час, фактично в умовах кризи грошового обігу, однією з ключових проблем постає створення власної валюти. Саме тому, правда аж у грудні 1917 р., Центральна Рада УНР ухвалює Тимчасовий закон про випуск державних кредитних білетів УНР.

Найближчим часом, після прийняття Четвертого Універсалу у січні 1918 року, було прийнято рішення про створення національної грошової системи. Відтак, у березні 1918 р. Центральна Рада Української Народної Республіки прийняла закон про нову національну грошову одиницю - українську гривню, яка мала співвідношення до карбованця, як 1/2. Справжньою ж проблемою для уряду Центральної Ради УНР став державний бюджет, який так і не був прийнятий та виконаний (всі доходи та видатки у документах позначалися як «тимчасові»).

Підсумовуючи, можна впевнено сказати, що не дивлячись на дуже непросту соціально-економічну, політичну та міжнародну обстановку, опинившись у ситуації системної політичної та економічної кризи у державі, при відсутності власної грошової одиниці, браку грошових білетів в розпорядженні уряду, Центральна Рада УНР вперше в історії України ввела в обіг власні державні грошові знаки, почала створювати власну фіскальну, бюджетну та банківську дворівневу систему, започаткувала діяльність Державної скарбниці та Державного банку, сформувала професійне фінансове відомство у власному уряді (Народне міністерство фінансів), намагалася проводити ефективну фінансову політику на державному та міжнародному рівнях тощо.

Наприкінці квітня 1918 року при підтримці Німеччини та Австро-Угорщини влада на більшості території України переходить до гетьмана П. Скоропадського. Найпершим прийнятим Законом влади Гетьманату була «Грамота до всього українського народу», проголошувалося відновлення повноцінної приватної власності — «як фундаменту культури і цивілізації» у формуванні Української Держави. В той же час підпадали скасуванню більшість розпоряджень урядів УНР та імперського Тимчасового уряду, що лімітували діяльність інституту приватної власності, повноцінно відновлювався ринок купівлі і продажу землі. Одні з перших рішень уряду П. Скоропадського були направлені на поживлення та удосконалення грошового обігу і загального фінансового стану в державі. У травні 1918 р. Міністерство фінансів Української Держави фактично запустило у дію «Закон про додатковий випуск знаків Державної скарбниці». Окрім 100 млн. карбованців, що були випущені в обіг за попереднім законом УНР у березні 1918 р. було прийнято рішення надрукувати ще додаткових 400 млн. карбованців. Як було написано вище, в Українській Державі був дозволений обіг як російських рублів, так і німецьких марок та австрійських крон. Щоб вберегти фінансову систему держави від наводнення російськими банкнотами, уряд в серпні 1918 р. видав закон про лімітування ввозу на територію України російської валюти. Наряду з запровадженням такого закону вживалися заходи для стабілізації національної грошової одиниці. У травні 1918 року між Українською Державою та союзниками (Австро-Угорщиною і Німеччиною) було підписано договір, про те, що Україна надавала цим країнам позику у 400 млн. карб., що мали бути видані за курсом 1,3 марки та 2 австр. крони за карбованець. За цей рахунок уряд хотів забезпечити доступ провідних держав до вітчизняної валюти, що було потрібно для оплати продуктів харчування та сировини, які були придбані ними в Україні, і разом підкріпити карбованець ще таким, товарним, чином, зменшивши його девальвацію. За часів Гетьманщини П. Скоропадського відбувалося певне економічне зростання Української Держави. Значно цьому сприяли відновлення інституту приватної власності та підтримка урядом Скоропадського вільного підприємництва. Був налагоджений вільний грошовий обіг, створено державний бюджет, зміцнено національну валюту, відкрито українські державні банки, засновані акціонерні товариства, відновлено роботу промислових підприємств у різних галузях економіки та товарні біржі.

14 грудня 1918 р. під військовим тиском військ Директорії і різного роду повстанських загонів, Гетьман П.Скоропадський відмовляється від влади. У той же день Рада міністрів Гетьманату П. Скоропадського склала свої повноваження і передала їх Директорії. Таким чином було відновлено Українську Народну Республіку (УНР). Освоївшись у Києві, члени Директорії (Володимир Винниченко, Симон Петлюра, Федір Швець, Андрій Макаренко та Опанас Андрієвський) знов почали розвертати Українську Державу до соціалізму.

Міністерством фінансів Директорії було визначено, що для проведення повноцінної грошової реформи та виведення з обігу на території України російського рубля, грошової маси не вистачало. Тому було вирішено збільшити фізичну кількість грошової маси в розпорядженні Ради народних міністрів для проведення цієї реформи, і Директорія ухвалила Постанову уряду «Про надання права Міністру фінансів випустити кредитових білетів і ознак Державної Скарбниці на суму 3 млрд. 500 млн. карбованців».

У даному законі зазначалося також, що «всі розрахунки зборів, поступлень, видач та зазначених всяких сум у грошових рахунках, актах та всіх взагалі умовах, а також і всі платежі провадяться в гривнях та шагах». Усі комерційні угоди у підприємницьких правових відносинах до 26 січня, що були підписані в рублях, повинні були провадитися в гривні у відношенні: 1 рубль рівний 2 гривням. У законі оголошувалося також, що в зв'язку з тим, що державною грошовою одиницею визначено гривню, то всі податки, збори та платежі повинні провадитися лише у гривнях та шагах. Вищеописані дії уряду та Міністерства УНР зокрема на певний період допомогли стабілізувати ситуацію з інфляцією та упорядкувати грошовий обіг на території УНР. Але поступово попит на українську валюту знову почав спадати. Основною причиною таким настроям підприємництва та населення був наступ більшовиків. Потрібно зазначити, що подальша фінансова політика Директорії УНР, як основного органу управління державою, була фактично зведена до емісійних інструментів та кредитування вітчизняних державних установ та організацій, що, так само, як і Директорія, змушені були пересуватися територією країни внаслідок ведення бойових дій та поступового зміщення лінії фронту. До переїзду із столиці Рада народних міністрів УНР ухвалила ще декілька бюджетно-фінансових законів.

У 1917-1921 роках саме так провадилася фінансова політика національних урядів нової незалежної України та відбувався процес формування фінансової системи держави. У 1921 р. більшість території України була окупована більшовиками і на ній почала панувати радянська влада.

Список використаних джерел:

1. Гай-Нижник П. Податкова політика Центральної Ради, урядів УНР, Української Держави, УСРР (1917–1930 рр.) / П.Гай-Нижник. – К.: Цифра-друк, 2006.
2. Поліщук В. Фінансова політика Української Центральної Ради і Директорії / В. Поліщук // Розбудова держави. – 1995. – № 9. – С. 58-61.

**Бурцев Я.І., аспірант кафедри фінансів та цифрової економіки
Науковий керівник –Петрук О.М., д.е.н., проф.
Державний університет «Житомирська політехніка»**

ESG ризики в банківській сфері: особливості впровадження та регулювання

ESG (Environmental, Social, and Governance) ризики в банківській сфері стають все більш актуальними, оскільки компанії та інвестори стають більш усвідомленими щодо своєї відповідальності перед природою, суспільством і управлінням. Ця зростаюча увага до ESG-аспектів відображається в тому, що банки все частіше оцінюють свої інвестиційні портфелі та кредитні ризики з урахуванням екологічних, соціальних і управлінських факторів. Наприклад, зростає попит на кредитування проєктів з відновлюваної енергетики або на створення соціальних інфраструктур.

Банківський сектор починає усвідомлювати, що недбале управління ESG-ризиками може мати серйозні фінансові наслідки. Наприклад, негативний вплив на навколишнє середовище або недотримання соціальних стандартів може призвести до збитків через судові позови, репутаційні втрати або навіть зменшення вартості активів. Саме тому банки активно працюють над інтеграцією ESG-критеріїв до своїх стратегій управління ризиками та прийняття рішень.

До впровадження ESG банками також підштовхує їх клієнтоорієнтовність. Дослідження, проведене компанією Kearney, вказує на те, що 24% користувачів виявили готовність перейти до банків, які надають пріоритет екологічній, соціальній та управлінській відповідальності, а понад 40% респондентів виражають бажання переконатися, що їхні заощадження не інвестуються в проєкти, що можуть шкодити навколишньому середовищу [3].

Питання екологічного, соціального та управлінського ризику (ESG), пов'язаного з банківською діяльністю, глибоко досліджується в працях видатних вчених та експертів, серед яких виділяються О. Вовченко, О. Дзюблко, Б. Луціва, В. Омеленчук, І. Польова, Є. Чайковський, Н. Шульга та інші. В їхніх дослідженнях та публікаціях виявлено глибоке розуміння складних взаємозв'язків між фінансовими інституціями та впливом їхньої діяльності на екологічний стан, соціальний розвиток та якість управління. Автори розглядають різні аспекти ESG-ризиків, починаючи від оцінки екологічних наслідків фінансових операцій до аналізу соціальних наслідків інвестиційних рішень банківських установ. Вони висвітлюють важливість врахування ESG-факторів у прийнятті рішень банками, які мають величезний вплив на стійкість фінансової системи та суспільного благополуччя.

Незважаючи на великий інтерес та достатню кількість досліджень у сфері ESG-ризиків у банківській сфері, шлях щодо повного розуміння цієї проблематики ще далекий від завершення. Тема впровадження ESG, зокрема в банківському секторі, залишається надзвичайно актуальною, оскільки поєднує в собі ключові аспекти сучасного світу: збереження навколишнього середовища, покращення соціальної справедливості та ефективного корпоративного управління.

Країни Євросоюзу почали активно пропагувати Європейський зелений курс з метою підтримки запропонованих трьох ключових компонентів у сфері фінансів: Регламент про таксономію, Директиви та Регламенти щодо формування нефінансової звітності та додаткові Регламенти щодо пруденційного регулювання з боку Європейського наглядового органу. Ці дії викликали потребу в імplementації ESG критеріїв і у діяльність вітчизняних банків та їх клієнтів з огляду на останні тенденції в європейській фінансовій спільноті, яка активно просуває зелений курс.

Головною ініціативою Європейського Союзу є стратегічний перехід до досягнення кліматичної нейтральності на всій території Європи до 2050 року. Для досягнення такої амбітної мети було створено і продовжує розроблятися ряд ключових документів у різних сферах. Україна віддає підтримку ініціативі ЄС щодо їх зеленого курсу, тоді як європейські партнери розробили своє бачення відновлення країни після війни з урахуванням основних принципів цієї ініціативи [5].

На початку 2024 року Європейський наглядовий орган розпочав консультації щодо нових інструкцій, які будуть встановлювати вимоги до банків у сфері управління та моніторингу ризиків, пов'язаних з екологією, соціальною сферою та управлінням корпоративними аспектами (ESG). Згідно із запропонованими рекомендаціями вимоги до банків включатимуть регулярне оцінювання суттєвості ESG ризиків, забезпечення оцінювання ESG ризиків за допомогою різноманітних підходів, інтеграцію ESG ризиків у регулярні системи управління ризиками, тощо [2].

Інтеграція ESG залишається на ранній стадії, оскільки банки ще не мають чіткого уявлення про ESG ризики та їх вплив на різні види фінансових ризиків. Більшість європейських банків поки що не враховують ESG ризики як основні і не пристосовують свою бізнес-стратегію та інвестиційні рішення відповідно до цього. Хоча деякі банки пропонують продукти та послуги, пов'язані з ESG, такі як "зелене" проєктне фінансування та енергоефективні іпотечні кредити, аналіз портфеля кредитування та інвестиційної діяльності в сфері ESG часто обмежується конкретними секторами та видами продуктів.

Згідно з опитуванням міжнародної юридичної компанії Baker McKenzie, яке було проведено у контексті розробки нових вимог до банків у ЄС, то слід відзначити, що 73% опитаних організацій визначають юридичні суперечки, пов'язані з екологічними, соціальними та корпоративними аспектами (ESG), одним з найбільших ризиків у 2024 році. [1]

Національний банк України ще наприкінці 2021 року презентував Політику щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року. Дорожня карта передбачала включення ESG факторів у систему корпоративного управління банків, інтеграцію управління екологічними та соціальними ризиками у систему управління ризиками фінансових установ, а також розкриття інформації про сталий характер діяльності фінансових установ. Це означає, що банки, обираючи проекти для фінансування, повинні оцінювати їх вплив на екологію, стійкість економічної діяльності та енергоефективність з метою забезпечення сталого розвитку [4].

Через воєнний стан в Україні Національний банк 2023 році розпочав процес оновлення політики, сприйнявши рекомендації щодо заходів до 2026 року, які надійшли в рамках технічної допомоги від Світового банку. Це оновлення має стати не лише відповіддю на потребу покращення фінансової стабільності в умовах воєнного стану, а й важливим кроком у забезпеченні ефективного управління фінансовими ризиками та сприянні сталому економічному розвитку України у т.ч. у післявоєнний період.

Національний банк, як флагман впровадження ESG підходів у вітчизняній банківській сфері прагне й надалі продовжувати відігравати активну роль у формуванні загальнодержавного порядку денного для переходу до низьковуглецевої економіки та зниження кліматичних ризиків у фінансовому секторі. Проте, для стимулювання цього процесу, рекомендується залучення міжнародних інституцій з відповідним досвідом та експертизою.

Важливість включення аспектів екологічної, соціальної та управлінської відповідальності (ESG) в ризик-менеджмент фінансових установ та врахування таких ризиків дозволяє не лише краще розуміти взаємовідносини між сторонами, але й впливає на загальні результати організації. Впровадження ESG-ризиків у систему ризик-менеджменту може забезпечити фінансовим установам конкурентні переваги на ринку та сприяти сталому розвитку.

Список використаних джерел

1. Baker McKenzie: Global Disputes Forecast 2024 Report. Режим доступу: URL: <https://www.bakermckenzie.com/en/insight/publications/2024/01/year-ahead-global-disputes-forecast-2024> (дата звернення 15.04.2024)
2. EBA: The EBA consults on Guidelines on the management of ESG risks. Режим доступу: URL: <https://www.eba.europa.eu/publications-and-media/press-releases/eba-consults-guidelines-management-esg-risks> (дата звернення 15.04.2024)
3. Kearney: Social responsibility: the future of mainstream banking. How consumers are driving the ESG agenda. Режим доступу: URL: <https://www.kearney.com/industry/financial-services/article/-/insights/social-responsibility-the-future-of-mainstream-banking> (дата звернення 14.04.2024)
4. НБУ, Політика щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року, * Режим доступу: URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-prezentuvav-politiku-schodo-rozvitku-stalogo-finansuvannya-na-period-do-2025-roku> (дата звернення 14.04.2024)
5. Омеленчк В., Шульга Н., ESG-РИЗИКИ БАНКІВ. Режим доступу: URL: <https://journals.knute.edu.ua/foreign-trade/article/view/2062/1881> (дата звернення 15.04.2024)

Фінансова безпека вітчизняної банківської системи в умовах військового стану

Військова агресія ворога стала основним детонатором, що зумовлює процеси не тільки в військово-політичному, але й в фінансово-економічному житті країни. Тривалість військових дій, перехід до позиційного протистояння та війни «на виснаження», ще більше актуалізує необхідність створення умов не тільки для безпосереднього захисту населення та територій, а й для підтримки фінансової стабільності та сталого економічного розвитку країни. Адже саме стабільність фінансового сектора і підтримка розвитку реального сектору економіки відкривають «другий фронт», який необхідний як для забезпечення військових потреб держави, так і для збереження добробуту її громадян.

Важливою складовою фінансової стабільності і фінансової безпеки держави виступає фінансова безпека банківської системи. Визнанням значення важливості забезпечення сталого функціонування банківської системи після початку повномасштабного вторгнення стало негайне прийняття Національним банком України 24 лютого 2022 року Постанови № 18 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану», яка визначала новий порядок роботи банків на найближчу перспективу [1]. Водночас слід зауважити, що фінансова безпека банківської системи знаходиться під впливом декількох складових: це і фінансова безпека комерційних банків, і фінансова безпека, власне, центрального банку.

Національний банк регулярно оцінює ризики для фінансового сектору та економіки в цілому, та застосовує такі підходи: провадить макропруденційну політику; підтримує банки як кредитор останньої інстанції; сприяє фінансовій стійкості банків, насамперед системно важливих; здійснює нагляд (оверсайт) за банками, платіжними системами та системами розрахунків; здійснює стрес-тестування банківської системи та найбільших позичальників банків [2]. Роль центрального банку полягає в реалізації грошово-кредитної політики та створенні таких умов ринку, які максимально забезпечували б потреби економіки:

1) розвиток кредитування, насамперед суб'єктів господарювання, насамперед тих, які відновлюють діяльність після втрати активів внаслідок військової агресії, та тих які здійснюють створення або розвиток виробництв, які є стратегічними для забезпечення потреб військово-оборонного призначення;

2) збереження та зростання заощаджень населення, що є базою для підвищення добробуту населення, та умовою розвитку кредитування;

3) збереження та розвиток системи сталих розрахунків, що забезпечують взаємодію суб'єктів господарювання;

4) підтримка стабільності валютного ринку і валютного курсу.

Без сумніву, цей перелік не є повним. Але досягнення навіть цих ключових завдань здійснюється Центральним банком через нижчий рівень банківської системи, систему комерційних банків. Тому наявність фінансової стійкості на рівні окремих банків, а відтоді й стійкості нижнього рівня банківської системи, дозволяє Центральному банку в повній мірі використовувати інструменти процентної політики, рефінансування, валютних інтервенцій, виконувати функцію «фінансового агента» уряду забезпечуючи фінансування через обіг державних цінних паперів тощо.

Фінансова безпека окремої банківської установи знаходиться під впливом як зовнішніх, переважно незалежних від неї ризиків, але які мають бути враховані, так і під впливом внутрішніх, які є сферою оцінки та управління на рівні банківського менеджменту. Наприклад, причинами виникнення валютного ризику банку можуть бути як різкі коливання валютного курсу, обумовлені об'єктивними причинами, так і незбалансоване за валютною структурою співвідношення активів та пасивів банку. Кредитний ризик може бути пов'язаний як зі зниженням кредитоспроможності позичальників внаслідок загального погіршення економічної ситуації, так і з агресивною політикою формування кредитного портфеля самого банку. Тому підтримка фінансової стабільності вимагає як їх оцінки, так і застосування різних методів мінімізації.

Для оцінки рівня фінансової безпеки та ступеня прояви ризиків у банківській системі доцільно застосовувати різні методи насамперед оцінки, а також управління ризиками. Систематизація методів оцінювання фінансової безпеки банків дозволяє виділити наступні: 1) ті, що базуються на економічних нормативах; 2) ті, що базуються на оцінці банківських ризиків; 3) визначення коефіцієнтів та індикаторів; 4) економіко-математичні моделі; 5) методи експертних оцінок.

Так, на рівні Центрального банку макропруденційна політика, метою якої і є забезпечення фінансової стабільності, значною мірою покладається на якісні (тобто не вимірювані кількісно) цілі й не має єдиних універсальних показників для їх оцінки. Проте існує спектр показників, які допомагають виміряти рівень фінансової стабільності (наприклад, рівень непрацюючих кредитів в економіці, коефіцієнти боргового навантаження, співвідношення наданих кредитів до вартості застави та багатьох інших), а також комплексні індикатори, які дозволяють оцінити поточну ситуацію у фінансовому секторі, проте не дають прогнозу подальшого розвитку ситуації (наприклад, Індекс фінансового стресу, представлений у Звіті про фінансову стабільність НБУ) [3; 5].

Для оцінки фінансової стабільності центробанки також вимірюють стійкість системи за різних сценаріїв (зокрема шокових), вивчають фінансові зв'язки фінансових установ (з іншими фінансовими установами та клієнтами), проводять опитування банків та компаній [2].

Індикатори фінансової стійкості, що застосовуються НБУ наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Індикатори фінансової стійкості банківської системи, 2 кв. 2022 - 2 кв. 2023 рр. [6]

Індикатори фінансової стійкості	2 кв. 2022 р.	3 кв. 2022 р.	4 кв. 2022 р.	1 кв. 2023 р.	2 кв. 2023 р.
Капітал 1 рівня до зважених за ризиком активів	11.40	12.75	13.12	13.41	14.51
Капітал 1 рівня до активів	5.75	5.58	5.18	5.07	5.13
Непрацюючі кредити без урахування резервів до капіталу	18.91	24.45	34.42	32.00	27.38
Норма прибутку на активи	-0.40	0.70	1.48	1.32	1.28
Ліквідні активи до короткострокових зобов'язань	85.90	88.80	-	-	-
Чиста відкрита позиція в іноземній валюті до капіталу	34.36	43.70	45.60	49.78	49.98

Згідно результатів огляду банківського сектору можна зробити висновок, що банківська система встояла та адаптувалась до функціонування в умовах повномасштабного вторгнення та характеризується як операційно стійка, ліквідна та прибуткова.

Структура банківської системи зазнала незначних змін за весь період війни: кількість діючих банків за час воєнного стану практично не змінилась (станом на 3 квартал 2023 року кількість банків зменшилась на 4 невеликі фінансові установи, половина з яких були з російським капіталом) і становить 67 банківських установ; мережа банківських відділень скорочувалась (загальна кількість з 6685 знизилась до 5336, переважно за рахунок закриття відділень на окупованих територіях Харківської, Донецької та Херсонської областей) [4].

Показники діяльності банків характеризуються переважно позитивними тенденціями:

- обсяги чистого роздрібного гривневого кредитного портфеля в II кварталі 2023 року зросли вперше від початку повномасштабного вторгнення – на 4,5%;

- чистий гривневий корпоративний кредитний портфель протягом скорочувався, проте в червні 2023 року дещо зріс – вперше за останніх 12 місяців;

- частка непрацюючих кредитів фізичним особам у II кварталі 2023 року вперше з початку введення воєнного стану знизилася на 2 в. п., зокрема за рахунок списання непрацюючих кредитів;

- обсяги зобов'язань платоспроможних банків за II квартал зросли на 5,3% завдяки приросту коштів клієнтів;

- обсяги гривневих коштів фізичних осіб за II квартал зросли на 7,5%. Зокрема строкові кошти населення у гривні зросли на 14,1%, адже банки дедалі активніше конкурували ставками за довгі депозити;

- обсяги гривневих корпоративних вкладів зросли на 12,9% за квартал, хоча темпи зростання сповільнювалися протягом кварталу. Кошти у валюті зростали повільніше – на 6,8%; рівень доларизації коштів клієнтів за квартал знизився на 2,1 в. п. до 36%. Для коштів населення скорочення було значнішим, до 34,6%, завдяки нарощенню коштів у гривні та зниженню популярності валютних вкладів; ставки за кредитами фізичних осіб впродовж кварталу дещо знизилися – до 28,5% річних, а за кредитами бізнесу – коливалися на рівні близько 20% річних;

- стабільне зростанням чистого процентного доходу, передусім від високоліквідних активів, та майже нульовим резервуванням дозволило банківському сектору отримати у 2 кварталі 2023 року 34 млрд грн. прибутку;

- перші результати оцінки стійкості 20 найбільших банків оптимістичні: суттєвих недооцінок кредитного ризику НБУ не виявив. Потреба в капіталі для сектору навряд чи буде значною, і більшість банків, імовірно, зможе відновити капітал за рахунок поточних прибутків [6].

Отже, національна банківська система працює стабільно та забезпечує безперервну роботу фінансових установ в умовах воєнного часу. Незважаючи на значні ризики, спричинені веденням військових дій, банки: зберігають достатній рівень ліквідності; обсяг непрацюючих кредитів хоч і залишається доволі високим, але поступово скорочується; повернення до єдиного валютного курсу не спричинило значних коливань на валютному ринку; зростання обсягів депозитів свідчив про збереження довіри до банківської системи. Водночас залишаються високими ризики ліквідності, валютний, кредитний, процентний, що вимагає здійснення як подальшого їх розгляду та вдосконалення методів оцінки та мінімізації, так і контролю за ними, з метою недопущення зниження фінансової стійкості національної банківської системи.

Список використаних джерел:

1. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану: Постанова НБУ від 24 лютого 2022 року № 18 / Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_24022022_18.

2. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/about>

3. Заячківська, О. В., Сиротюк О. Ю. (2023). Фінансова безпека банківського сектора України. Вісник Національного університету водного права и природоохорони (1(101)). С. 33-41.

4. Заволока, Ю., Кузьменко, О., Кузьменко, В. (2023). Робота банківської системи та валютного ринку в умовах війни. Економіка та суспільство, (50). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-3>

5. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (Методологія оцінки та механізми забезпечення). Київ, 2014. URL: <https://www.gbv.de/dms/zbw/505608650.pdf>

Грошово-кредитна та фінансова статистика. Вересень 2023 року. Національний банк України. 2023. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MFS_2023-09.pdf?v=5

УДК 336.1

Галатюк К.О., студентка групи ФБСМ-9, ФБСО
 Науковий керівник - Полчанов А.Ю., д.е.н., проф.
 Державний університет «Житомирська політехніка»

Стан страхового ринку України під час війни

Незважаючи на повномасштабну війну в Україні та численні її наслідки, ринок страхування продовжує функціонувати та відіграє значну роль. Більшість страховиків змогли організувати свою роботу належним чином, здійснивши евакуацію співробітників у безпечніші регіони, забезпечивши віддалену роботу персоналу, збереження технічних засобів та баз даних, тощо [1]. Для визначення поточної ситуації, основних проблем і загроз, що існують сьогодні на страховому ринку, проаналізуємо такі дані, як: кількість страхових компаній та основні показники діяльності страхового ринку України протягом 2019–2023 рр. Динаміка кількості страхових компаній на ринку страхування за останні 5 років представлена на рис. 1.

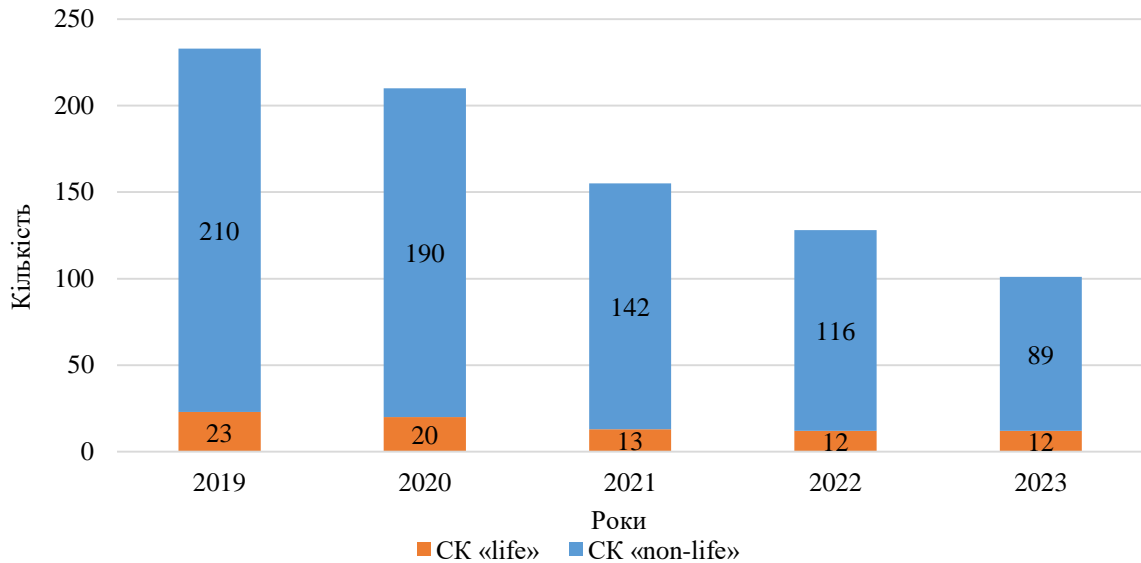

Рис. 1. Динаміка кількості страховиків в Україні за період 2019–2023 рр.
 Джерело: складено автором на основі даних [2]

На сьогодні продовжують здійснювати свою діяльність дві групи страховиків: компанії, які спеціалізуються на ризикових видах страхування (СК «non-life») та компанії, що спеціалізуються на страхуванні життя (СК «life»), чисельність яких поступово скорочується. Загальна кількість страхових компаній в Україні станом на 31.12.2023 р. становила 101, у тому числі: 89 СК «non-life» та 12 СК «life» (станом на 31.12.2019 р. - 233 компанії, з них: СК «non-life» - 210, СК «life» - 23. Відповідно, у 2023 році в порівнянні з 2019 роком кількість страхових компаній зменшилася вдвічі, або на 132 одиниці (у порівнянні з 2022 р. – на 27 компаній). Така динаміка зумовлена не лише впровадженням Національним банком України нових підходів до регулювання страхового ринку щодо дотримання нормативів платоспроможності, надійності, ліквідності та прозорості в діяльності страхових компаній, а й впливом пандемії COVID-19 та початком повномасштабної війни 24 лютого 2022 р. на ділову активність та загальну економічну стабільність ринку страхових послуг.

Для окреслення загальних тенденцій функціонування сучасного ринку страхування також важливим є здійснення аналізу основних показників, які відображені в таблиці 1. Протягом досліджуваного періоду відбулося зменшення кількості укладених договорів на 21 831,1 млн грн, або на 18,7%, при цьому з початку війни їх кількість спочатку зменшилась до 88 003,0 тис од. у 2022 р., а на кінець 2023 р. - зросла на 7.7%. Попри зменшення кількості компаній, обсяг активів страховиків в 2023 р. порівняно з 2019 р. вдалося не лише не зменшити, а й наростити на 16.4% (у 2023 р. в порівнянні з 2022 р. - на 5.7%). Обсяг валових страхових премій на кінець 2023 р. у порівнянні з 2022 р. зріс на 7 353,2 млн грн, або на 18.5% (у порівнянні з 2019 р., навпаки, зменшився на 11.3%). Своєю чергою, чисті страхові премії також зросли у 2023 р. на 19.5% у порівнянні з 2022 р. (у порівнянні з 2019 р. - на 16.2%). Обсяги валових та чистих страхових виплат на кінець досліджуваного періоду збільшилися на 3 865,9 млн грн, або на 29.7% та на 3 925,2 млн грн, або на 30.6% відповідно, що є позитивним моментом, адже свідчить про відновлення платоспроможності національних страховиків. При цьому рівень страхових виплат, який характеризує суму страхових виплат, що припадає на одиницю отриманого страхового платежу, в порівнянні з 2022 р. у 2023 р. збільшився на 3.6 в. п., та становив 36.4% (у порівнянні з 2019 р. - на 9.3 в. п.).

Основні показники діяльності страхового ринку України протягом 2019-2023 рр.

Показники	Рік					Відхилення			
	2019	2020	2021	2022	2023	2023/2019		2023/2022	
						(+,-)	%	(+,-)	%
Кількість укладених договорів страхування, за період, тис. од.	116 652,6	120 576,8	131 561,9	88 003,0	94 821,5	-21 831,1	- 18,7	6 818,5	7,7
Страхова діяльність, млн. грн.									
Валові страхові премії	53 001,2	45 175,9	49 708,0	39 661,8	47 015,0	-5 986,2	- 11,3	7 353,2	18,5
Валові страхові виплати	14 338,3	14 853,6	17 958,3	13 001,4	16 867,3	2 529,0	17,6	3 865,9	29,7
Чисті страхові премії	39 586,0	41 163,8	45 987,3	38 515,0	46 011,3	6 425,3	16,2	7 496,3	19,5
Чисті страхові виплати	14 040,5	14 411,6	17 671,0	12 810,9	16 736,1	2 695,6	19,2	3 925,2	30,6
Рівень валових виплат, %	27.1	32.9	36.1	32.8	36.4	9.3	-	3.6	-
Перестраховування, млн. грн.									
Обсяг страхових платежів, належних перестраховикам, із них:	16 713,4	8 487,4	8 623,0	4 250,7	4 650,3	-12 063,1	- 72,2	399,6	9,4
- перестраховикам-резидентам	13 415,2	4 834,8	3 720,7	1 146,8	1 003,7	-12 411,5	- 92,5	-143,1	- 12,5
- перестраховикам-нерезидентам	3 298,2	3 652,6	4 902,3	3 103,9	3 646,6	348,4	10,6	542,7	17,5
Страхові резерви, млн. грн.									
Сформовані страхові резерви	29 558,8	34 193,0	36 555,7	41 000,6	46 781,2	17 222,4	58,3	5 780,6	14,1
Активи та статутний капітал, млн. грн.									
Активи за балансом	63 866,8	64 920,2	64 209,2	70 298,3	74 334,8	10 468,0	16,4	4 036,5	5,7
Активи, визначені ст. 31 ЗУ «Про страхування»	44 609,9	46 191,1	47 159,2	54 145,6	56 291,7	11 681,8	26,2	2 146,1	4,0
Обсяг сплачених статутних капіталів	11 066,1	9 748,1	7 923,7	6 716,8	5 955,6	-5 110,5	- 46,2	-761,2	- 11,3

Джерело: систематизовано автором на основі даних [2]

Позитивна тенденція також простежується по страхових резервах страховиків, розмір яких у 2023 р. в порівнянні з 2019 р. зріс майже у 2 рази, або на 17 222,4 млн грн (у порівнянні з 2022 р. - на 14.1%). Зростання страхових резервів означає, що в наступні періоди зростуть страхові виплати, оскільки страхові резерви відображають обсяг майбутніх зобов'язань страховиків. З початку війни обсяги страхових платежів, належних перестраховикам, збільшилися на 9.4% та на кінець 2023 р. склали 4 650,3 млн грн (у порівнянні з 2019 р. зменшилися на 72.2%). Своєю чергою, обсяг страхових платежів за договорами перестраховування з резидентами у 2023 р. зменшився на 12.5%, а з нерезидентами, навпаки, збільшився на 14.1%. Загалом, варто відзначити, що на кінець другого року війни спостерігається збільшення усіх показників страхової діяльності в Україні, крім обсягів сплачених статутних капіталів та обсягів страхових платежів, належних перестраховикам-резидентам. Це свідчить про те, що ситуація на ринку страхування в цілому покращується після шокового стану на початку війни.

Отже, у період дії воєнного стану страховий ринок України зазнав значних труднощів, однак зміг вистояти, про що й свідчать основні показники його діяльності. Навіть в такій кризовій ситуації страхові компанії забезпечили прибутковість діяльності та продовжують безперервно працювати. Як регулятор ринку страхування, Національний банк України визначив пріоритетні напрямки нагляду під час війни. Одним з нагальних завдань для страхового ринку є вирішення питання покриття збитків, заподіяних в результаті воєнних дій. Тому актуальним залишається перегляд підходів страховиків щодо можливості покриття таких ризиків, створення нових страхових продуктів, що відповідатимуть потребам й особливостям страхувальників та посилення регулювання й нагляду за діяльністю страхових компаній. Не менш важливим також є створення ефективного комплексу заходів із залучення коштів в післявоєнне відновлення країни за активної участі страхових компаній. Відповідно, усі ці дії сприятимуть позитивному розвитку ринку страхових послуг в Україні у майбутньому.

Список використаної літератури:

1. Колдомасов І., журналіст. Опитування НБУ: більшість страхового ринку продовжує працювати. «Економічна правда» - Інтернет-видання. 12 квітня 2022 р. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/04/12/685653/>.
2. Показники діяльності страхових компаній. Наглядова статистика НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>.

Дослідження витрат на маркетинг як фактору впливу на доходи банків

Питання визначення ефективності маркетингової діяльності постає перед кожним менеджером і керівником будь-якого суб'єкта господарювання. Складність визначення доцільності або недоцільності проведення тих чи інших маркетингових заходів виявлена в тому, що результативність маркетингу більше характеризується якісними показниками, ніж кількісними. Результат маркетингової діяльності складно розрахувати, оскільки недостатньо кількісних показників, які повністю або переважно враховують ефект від проведених заходів. Банківська сфера діяльності має свою специфіку продукту (а саме: нематеріальний характер продукту, специфічний характер послуг), через що визначення ефекту від ведення маркетингової діяльності є більш складним. Враховуючи те, що на дохід банків впливає багато факторів, а маркетингова діяльність не є кількісно вимірюваною, важливим є визначення її ефективності.

Першим етапом дослідження ефективності маркетингової діяльності є визначення показників, які можна використати в аналізі. Щорічна фінансова звітність банків України передбачає облік витрат на рекламу і маркетинг, які включаються до складу адміністративних витрат банків. Але на що саме впливають ці витрати та чи впливають взагалі? Для відповіді на це запитання доцільно проаналізувати різні категорії доходів банків шляхом визначення кореляційного зв'язку між величинами доходів та витрат на маркетинг.

Коефіцієнт кореляції вимірює як напрямок, так і силу лінійної залежності або асоціації між двома змінними. Значення коефіцієнту кореляції коливається в межах від -1 до 1 . Значення, близькі до нуля, вказують на дуже слабку кореляцію. Значення, близькі до 1 або -1 , вказують на дуже сильну кореляцію. При цьому, від'ємні значення кореляції вказують на обернений зв'язок (наприклад, при рості ціни на продукцію спостерігається зниження попиту на неї). Відповідно до шкали Чеддока, значення коефіцієнту кореляції від $0,1$ до $0,3$ говорить про слабкий зв'язок, від $0,3$ до $0,5$ – помітний, від $0,5$ до $0,7$ – помірний, від $0,7$ до $0,9$ – високий, від $0,9$ до 1 – дуже високий.

Фінансова звітність банківських установ відрізняється від класичної фінансової звітності суб'єктів господарювання. Зокрема, специфіка визначається у поділі доходної частини звітності на три види – процентний дохід, комісійний дохід і торговельний дохід. Також виділяють інші операційні доходи.

Процентний дохід – операційний дохід, який банк отримує від використання грошових коштів, їх еквівалентів чи сум у вигляді заборгованості банку, обсяги яких розраховуються у пропорції до часу та суми активів. До них входять доходи від розміщення коштів в інших банках, плата за кредит, наданий суб'єктам господарювання й фізичним особам, інших видів кредиту та від доходу з інвестиційних цінних паперів. Важливо зазначити, що саме процентні доходи займають найбільшу частку у сумі всіх доходів банків.

Комісійний дохід – операційний дохід від надання послуг, сума якого розраховується пропорційно до суми активу чи зобов'язання та не є фіксованою. Комісійні доходи виникають практично за всіма послугами банку, що надаються клієнтам. Вони включають доходи від розрахунково-касового обслуговування клієнтів та банків, доходи від проведення операцій з цінними паперами, доходи від кредитного обслуговування, за операціями на ринку банківських металів і валютному ринку, надходження від довірчого обслуговування банків і клієнтів, доходи за позабалансовими операціями, доходи за операціями з філіями.

Дохід від торговельних операцій є наслідком торгівлі цінними паперами, іноземною валютою та іншими фінансовими інструментами, що здійснюється з ініціативи банку і не є виконанням доручень клієнтів. [1]

Обраними видами доходів банків для аналізу їх зв'язку з витратами на рекламу і маркетинг є процентні доходи, чистий процентний дохід, комісійні доходи, чистий комісійний дохід, торговельний результат, інші операційні доходи, інші доходи, сума всіх доходів, а також чистий прибуток (прибуток / збиток після оподаткування). Також окремо досліджено процентні доходи у розрізі доходів від операцій з фізичними особами та з юридичними особами.

Спочатку проаналізовано коефіцієнт кореляції на основі 2023 року (рис 1.), відповідно до відкритих даних НБУ використано дані основних фінансових показників 63 банків України. Це дозволило зробити висновки про помітний прямий зв'язок витрат на рекламу і маркетинг з процентними доходами (коефіцієнт кореляції $0,636$), помітний зв'язок - у решти категорій доходів.

Дослідження передбачає використання панельних даних, оскільки аналіз проводиться на основі всіх банків України (просторові дані) у розрізі трьох останніх років (динамічні дані). Для коректного відображення обрано модель наскрізної регресії. У моделі наскрізної регресії припускають, що всі об'єкти

демонструють однакову поведінку в усі моменти спостереження. Просторові й динамічні ряди об'єднуються в один інформаційний масив, одиницею якого є об'єкто-період.

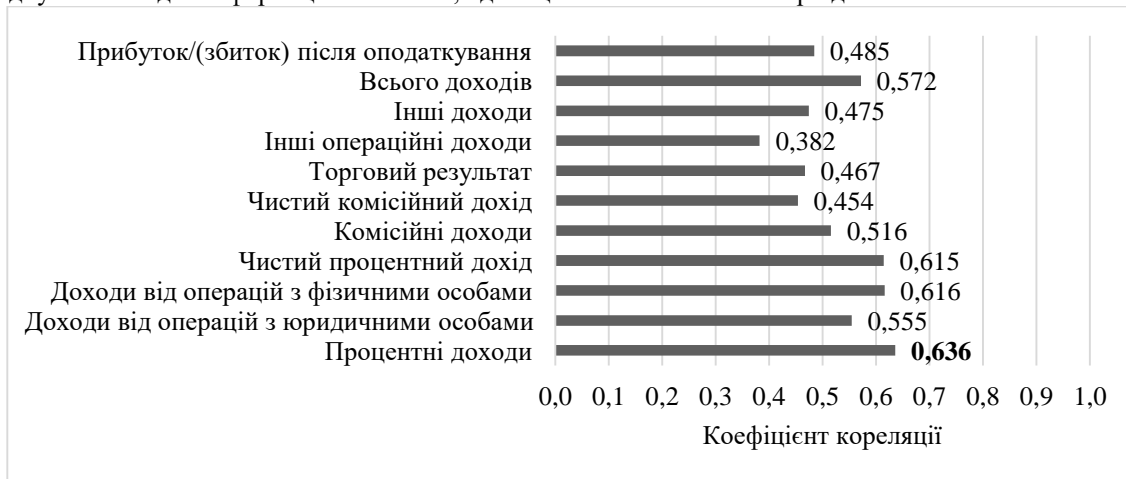

Рис. 1 Дослідження кореляції між витратами на рекламу і маркетинг та доходами банків за 2023 рік
[Сформовано автором на основі даних - 2]

Економічною імплементацією висновків є те, що при дослідженні залежності росту витрат на рекламу і маркетинг у банках доцільним є аналіз на основі процентних доходів. На основі просторових даних за один період часу (2023 рік) найбільший коефіцієнт кореляції визначений у категорії процентних доходів, проте доцільним є аналіз даних у динаміці, що дозволить дослідити сталість цього зв'язку.

Зв'язок між витратами на рекламу і маркетинг та категоріями доходів за 2021-2023 рр. продемонстровано на рис.2.

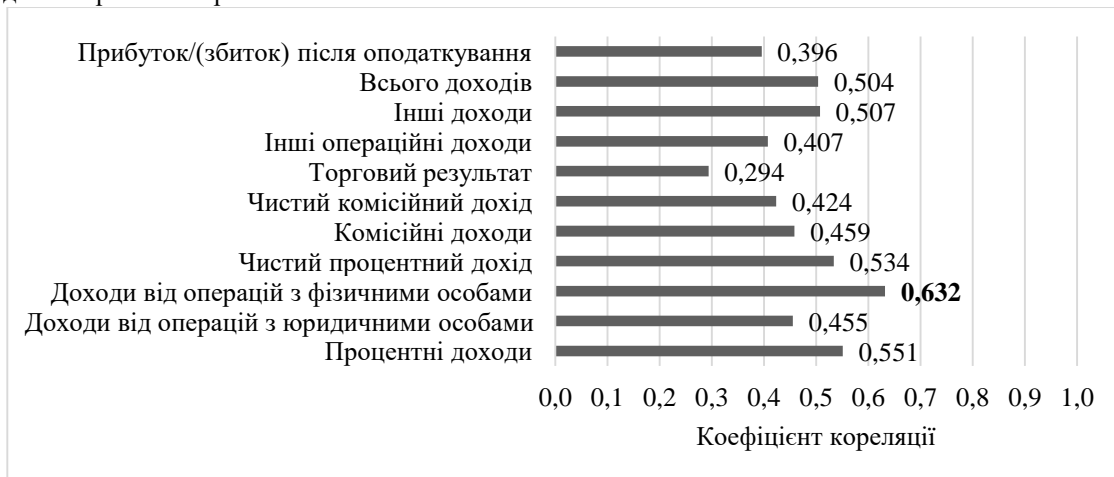

Рис. 2 Дослідження кореляції між витратами на маркетинг і доходами банків (2021-2023 рр.)
[Сформовано автором на основі даних - 2]

Аналіз динамічних даних дозволяє стверджувати про сталість зв'язку між витратами на рекламу і маркетинг і процентними доходами, при цьому, найкраще це прослідковується через доходи від операцій з фізичними особами (коефіцієнт кореляції 0,632), де зв'язок є помірним. Слабкий зв'язок прослідковується з торговельним результатом, нижчим зв'язком у динаміці стає прибуток після оподаткування.

Аналіз кореляційного зв'язку між різними категоріями доходів і витратами на рекламу і маркетинг у банківських установах дозволив визначити, що найбільше сума витрат на маркетинг впливає на доходи від операцій з фізичними особами. Отже, можна стверджувати, що основна частка маркетингових витрат спрямована на організацію взаємодії з клієнтами у форматі B2C (Business to Customer), що також підтверджує важливість застосування клієнтоорієнтованого підходу банків з метою отримання більших доходів.

Список використаних джерел:

1. Фатюха Н. Г., Гришунова Т. А. Основні підходи щодо визначення та класифікації доходів банківської установи. Ефективна економіка. 2019. № 7. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7185> (дата звернення: 06.04.2024).
2. Згруповані балансові залишки (у розрізі банків). Дані НБУ - URL: https://bank.gov.ua/files/stat/aggregation_2024-03-01.xlsx (дата звернення: 06.04.2024)

УДК 336.1

Железний П.С., магістрант I курсу, гр. ЗФБС-23-1м, ФБСО
Литвинчук І.В., к.е.н., доц.
Державний університет «Житомирська політехніка»

Казначейський контроль в умовах воєнного стану

Статус Казначейства України визначено у «Положенні про Державну казначейську службу України», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України № 215 від 15.04.2015 р. Так, Казначейство України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів України і який реалізує державну політику у сферах казначейського обслуговування бюджетних коштів, коштів інших клієнтів відповідно до законодавства, бухгалтерського обліку виконання бюджетів [1].

Отже, основним призначенням Казначейства України є обслуговування бюджетних коштів та інших клієнтів в контексті здійснення ефективного управління залишками коштів Єдиного казначейського рахунку.

Воєнні дії на території нашої країни внесли серйозні корективи фактично в усі сфери забезпечення життєдіяльності нашої країни. Не обминули вони механізм функціонування бюджетного процесу та його учасників. Із певними проблемними моментами функціонування та реалізації своїх повноважень в умовах воєнного стану стикнулись й органи Казначейства України.

В першу чергу зупинимось на тому, що у зв'язку із війною в Україні та тимчасовою окупацією росією територій у частині областей України та Автономної республіки Крим (ще починаючи із 2014 р.) у 2022 р. не усі територіальні органи Казначейства України мали змогу працювати та повноцінно реалізовувати свої повноваження. Так, із 654 територіальних органів, що входять до організаційної структури Казначейства України, під час запровадження воєнного стану 63 органи не працювали. Крім цього, станом на 1 січня 2023 р. із 591 територіального органу Казначейства України що функціонує, 54 територіальні органи знаходяться на тимчасово окупованих територіях. Частина працівників таких територіальних органів Казначейства України переміщені для виконання своїх повноважень до інших територіальних органів, що знаходяться на підконтрольних українській владі територіях, зокрема працівники 23 органів. Також залишається частина територіальних органів Казначейства України, які не можуть реалізовувати свої повноваження у штатному режимі. Тому, повноваження 31 територіального органу Казначейства України передано іншим територіальним органам [2].

Від початку запровадження воєнного стану, спостерігаємо зменшення кількості розпорядників та одержувачів бюджетних коштів різних бюджетів, які обслуговуються органами Державної казначейської служби України (ДКСУ) та включені до мережі головних розпорядників бюджетних коштів. Це пов'язано із скороченням обсягів бюджетних коштів, що спрямовуються на виконання бюджетних програм в умовах воєнного стану.

Відзначимо, що впродовж останніх років пріоритетною формою казначейського обслуговування розпорядників та одержувачів бюджетних коштів та інших клієнтів є дистанційна форма обслуговування, яка передбачає використання системи дистанційного обслуговування (СДО) «Клієнт казначейства – Казначейство». Дана система використовується в органах Казначейства України ще із 2015 р. Проте, в умовах воєнного стану в країні, саме використання цієї системи забезпечило можливість стабільної та безперебійної взаємодії між органами Казначейства України та розпорядниками й одержувачами бюджетних коштів. Так, кількість учасників бюджетного процесу (розпорядників та одержувачів коштів державного та місцевих бюджетів) на кінець 2022 р. становила 35097 установ, з яких 32173 установи обслуговувались в органах Казначейства України за дистанційною формою, що становить 92% від загальної кількості установ [2].

Механізм казначейського обслуговування бюджетів за доходами в умовах воєнного стану не зазнав суттєвих змін. Однак в силу того, що в умовах війни суттєво постраждала економіка нашої країни, можливості забезпечення надходженнями за рахунок податків, зборів та інших обов'язкових платежів державного та місцевих бюджетів України суттєво низилась. За таких умов, бюджетне відшкодування ПДВ можливе лише після проведення першочергових видатків із бюджетів.

У свою чергу, обслуговування бюджетів за видатками органами Казначейства України зазнало змін фактично на усіх етапах. Це в основному обумовлено нестачею коштів на Єдиному казначейському рахунку, і як наслідок необхідністю першочергового фінансування пріоритетних видатків держави. Тому, в умовах запровадження воєнного стану в Україні Казначейство здійснює платежі за дорученнями клієнтів із урахуванням ресурсної забезпеченості Єдиного казначейського рахунку в певній черговості. Дана черговість передбачає віднесення видатків до однієї із трьох груп враховуючи пріоритетність та необхідність фінансування таких видатків [4].

Таким чином, органи Державної казначейської служби України в умовах воєнного стану продовжують свою роботу. Однак частина територіальних органів не мають змоги повноцінно працювати на тимчасово окупованих територіях. Тому, приймаються рішення керівництвом про тимчасове припинення діяльності окремих територіальних органів, а також щодо органів, які не мають можливості працювати у штатному режимі щодо казначейського обслуговування бюджетних коштів про переведення їх працівників до інших органів Казначейства для виконання свої повноважень або передачі іншим територіальним органам таких повноважень.

Діяльність Уряду та Казначейства України спрямовані на створення належної нормативно-правової бази для забезпечення казначейського обслуговування бюджетних коштів та інших клієнтів в умовах запровадження воєнного стану. Однак незважаючи на значну пророблену роботу над створенням нової функціональної системи Казначейства України з метою обслуговування бюджетних коштів в умовах воєнного стану, на практиці все ще залишається багато проблемних аспектів, які потребують вирішення [4].

Таким чином, за сучасних економічних і політичних умов, а також враховуючи серйозні глобальні виклики, казначейський контроль є ключовим інструментом забезпечення прозорого бюджетного процесу, дотримання цільового спрямування видатків бюджетів різних рівнів.

Ключову роль серед видів контролю в ДКСУ відіграє попередній контроль, про що, зокрема, свідчить структура попереджень про неналежне виконання бюджетного законодавства, які оформляються органами ДКСУ, яка показує, що попередження при даному контролі складають в останні роки більше 90% їх загальної суми. Здійсненням повномасштабного бухгалтерського обліку всіх операцій з бюджетними коштами, а також веденням усіх бюджетних рахунків – від рахунків головних розпорядників до рахунків кінцевих одержувачів бюджетних коштів – органи ДКСУ не тільки сприяють загальній дисципліні, скоординованості дій учасників бюджетного процесу, прозорості і зрозумілості будь-якого руху бюджетних коштів з рахунку на рахунок, а й закладають основу для подальшого зовнішнього бюджетного контролю за витрачанням бюджетних видатків [3].

З метою удосконалення організації контролю з дотримання бюджетного законодавства в системі ДКСУ доцільним є забезпечення реалізації комплексу таких заходів:

- удосконалення нормативно-правових засад фінансового контролю;
- підвищення координації ДКСУ з іншими суб'єктами державного фінансового контролю;
- розширення повноважень ДКСУ, які не залежатимуть від органів виконавчої влади, що дозволить уникнути їхнього тиску в процесі власне перевірок;
- вироблення державної політики щодо правопорушень при нецільовому використанні коштів місцевими органами влади або завищенні вартості виконаних робіт чи наданих послуг;
- уточнення відповідальності посадових осіб за порушення при розпорядженні бюджетними коштами;
- підвищення професіоналізму спеціалістів ДКСУ за рахунок їх якісної підготовки (перепідготовки);
- розвиток матеріально-технічної бази ДКСУ.

Окремо необхідно звернути увагу на посилення ролі заходів, які б попереджували правопорушення з виконання бюджетів і посилення відповідальності за результати виконуваних функцій органами ДКСУ [3].

Література:

1. Про затвердження Положення про Державну казначейську службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.04.2015 р. No 215. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/215-2015-%D0%BF#Text>
2. Публічний звіт голови Казначейства Тетяни Слюз про підсумки діяльності Державної казначейської служби України за 2022 рік. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2022/Zvit_kazna_2022.pdf
3. Руденко, С. В. Казначейський контроль видатків бюджету в Україні: стан та напрями удосконалення. Український журнал прикладної економіки. 2020. Том 5. № 2. С. 40-46.
4. Русін, В. (2023). ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. *Економіка та суспільство*, (47). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-68>

Сучасна модель організації казначейської системи виконання бюджету в Україні

До системи органів, відповідальних за виконання бюджету, входять фінансові органи, органи грошово-кредитного регулювання та органи державного фінансового контролю, кожен з яких виконує свої завдання та діє в межах встановлених повноважень. Органи казначейства відіграють провідну роль у процесі виконання бюджету. Державна казначейська служба України підпорядковується Міністерству фінансів України і є державним органом виконавчої влади (державною службою), який відповідно до законодавства України здійснює правоохоронні функції щодо забезпечення виконання державного бюджету, касової служби виконання бюджетів бюджетної системи України, попередній та поточний контроль за проведенням операцій з коштами державного бюджету головними розпорядниками, розпорядниками та одержувачами коштів державного бюджету. Державна казначейська служба України здійснює діяльність через свої територіальні органи у взаємодії з іншими державними органами виконавчої влади, органами виконавчої влади України, органами місцевого самоврядування, Центральним банком України, громадськими об'єднаннями та іншими організаціями (рис. 1).

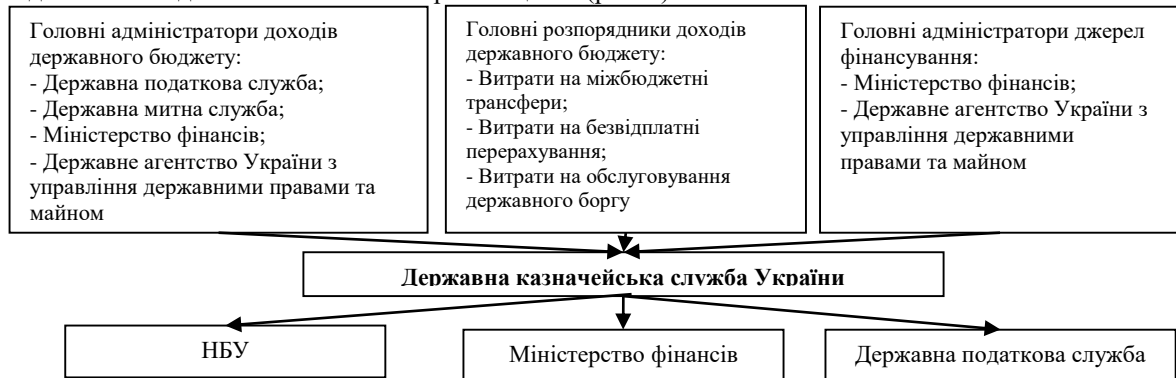

Рис. 1. Взаємодія учасників процесу складання касового плану виконання державного бюджету [2]

Типологізувати функції Державної казначейської служби України ми пропонуємо, виділивши функції, характерні для України загалом й у публічно правових організацій. Ми пропонуємо всі функції розділити на наступні групи:

- Операційні - функції, пов'язані зі складанням бюджету; функції, пов'язані з управлінням основними коштами, товарно – матеріальними запасами та бюджетними інвестиціями.
- Облікові - функції, пов'язані зі складанням бюджету; функції, пов'язані з управлінням основними коштами, товарно – матеріальними запасами та бюджетними інвестиціями.
- Контрольні - функції, пов'язані з фінансовим моніторингом результативності та ефективності діяльності публічно – правових установ.
- Додаткові - функції, пов'язані з управлінням державним боргом та активами; функції, пов'язані з програмно – цільовим плануванням діяльності публічно – правових установ; функції, пов'язані з управлінням державними та місцевими закупівлями та контрактами [1].

У результаті реалізації запропонованої моделі реалізації Державною казначейською службою України цієї підгрупи функцій можливе забезпечення взаємопов'язаності та нерозривності процесів виконання бюджетів бюджетної системи України, проведення державних (місцевих) закупівель та обліку державних (місцевих) контрактів, а також повноти контролю та аналізу процесів розміщення замовлень (місцевих) за державні кошти, укладання та виконання державних (місцевих) контрактів. Удосконалення функціональної структури казначейської системи виконання бюджету дає змогу підвищити ефективність усієї системи управління державними фінансами. Розглянуте нами розширення повноважень Державної казначейської служби України дає можливість вийти на якісно новий рівень як етапу виконання бюджету, так і як етапу його формування (планування).

Список використаних літературних джерел:

1. Павлюк В.В., Олійник В.О. Державне Казначейство України та його роль у бюджетному процесі. Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України. 2018. № 2. с. 277-288.
2. Стоян В.І. Казначейська система виконання бюджету : навчальний посібник / В. І. Стоян, В. М. Русін. – Тернопіль : Астон, 2015. – 372 с.

Іванисько Н.М., аспірантка
Науковий керівник - Виговська Н.Г., д.е.н., проф.
Державний університет «Житомирська політехніка»

Фінансове забезпечення будівельної галузі України

Будівельна галузь – одна з найбільш галузей економіки країни, яка потребує для свого функціонування акумуляцію значного обсягу фінансових ресурсів, що в результаті створює тісний взаємозв'язок будівельної галузі та інших галузей економіки. Такий зв'язок проявляється через виготовлення та використання готової продукції інших галузей, задоволення соціальних потреб населення та формування робочих місць.

Для визначення особливостей фінансового забезпечення будівельної галузі насамперед потрібно детально проаналізувати складові елементи галузі та особливості її функціонування.

В економічній літературі зустрічається значна кількість підходів до трактування поняття «будівельна галузь». Науковці розглядають будівельну галузь з таких позицій:

- 1) як галузь економіки;
- 2) як техніко - економічна категорія;
- 3) як управлінська діяльність;
- 4) як процес спорудження об'єктів;
- 5) як економіко-правова форма інвестування.

Проаналізувавши підходи до визначення поняття «будівельна галузь», можна зробити висновок, що на сьогодні немає єдиного визначення, яке повністю розриває сутність досліджуваного поняття, проте кожен автор виділяє певні особливості трактування, що надає ґрунтовну та всебічну характеристику даного поняття.

На нашу думку, трактування поняття «будівельна галузь» слід розкривати у взаємозв'язку з поняттям «будівництво». З цієї позиції пропонуємо розглядати термін у розрізі нормативно-правових актів. У Законі України «Про регулювання містобудівної діяльності», термін «будівництво» вживається у значенні нове будівництво, реконструкція, реставрація, капітальний ремонт об'єкта будівництва. Більш розгорнуту характеристику терміну «будівництво» надає Міжнародна Конвенція про безпеку та гігієну праці у будівництві, де зазначається, що термін «будівництво» охоплює наступні категорії: будівельні роботи, цивільне будівництво, монтаж та демонтаж побудов та конструкцій.

Будівельна галузь представляє собою певну систему, що характеризується об'єктами, суб'єктами та органами регулювання. До об'єктів будівельної галузі відносять: будівельна продукція будівельні машини, транспортні засоби, енергетичне, технологічне обладнання, матеріали, конструкції; капітал, робоча сила та інформація. Суб'єкти будівельної галузі представлені інвесторами, замовниками, підрядниками, організаціями, науково-дослідними інститутами, підприємствами промисловості будівельних матеріалів, виробів та конструкцій, підприємствами будівельного та дорожнього машинобудування та іншими.

Система державного регулювання будівельної галузі України представлена наступними органами: Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України, Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України, Державна інспекція архітектури та містобудування України.

Проаналізувавши основні елементи будівельної галузі та розкривши її зміст, можна зробити висновок, що на фінансове забезпечення будівельної галузі безпосередньо впливають певні фактори, які умовно можна поділити за сферою їх виникнення: зовнішні та внутрішні.

До зовнішніх факторів впливу на фінансове забезпечення будівельної галузі відносять: соціально-економічний стан в країні, науково-технічний прогрес, розвиток фінансового ринку та інші. Щодо внутрішніх факторів впливу на фінансове забезпечення слід відмітити: стан фінансових ресурсів, платоспроможність споживачів та матеріально-технічну базу.

Отже, фінансове забезпечення є одним з найважливіших питань у ефективному функціонуванні та подальшому розвитку будівельної галузі, яке має свої особливості, що обумовлено джерелами мобілізації фінансових ресурсів та їх використанням.

Список використаних джерел:

- 1) Дмитренко В.І. Структура та основні суб'єкти будівельної галузі: безпековий аспект. Вчені записки Університету «КРОК» №1 (57), 2020.
- 2) Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17/conv#n11>.
- 3) Стукаленко О.В. Теоретичні аспекти визначення дефініцій «будівництво» та «капітальне будівництво». Підприємництво, господарство і право. №3. 2016.

Розвиток будівельної галузі України в умовах війни

Відповідно до даних Державної служби статистики України за підсумками 2023 року обсяг будівельних робіт збільшився на 22,6% в реальному вимірі порівняно з 2022 роком, проте з огляду на 65 % спад у перший рік війни, таке зростання у 2023 році не дало можливість вийти на довоєнний рівень і становить 43 % від 2021 року.

Обсяг будівництва інфраструктурних проєктів (електромережі, транспортні споруди тощо) зріс на 32,9 %, а нежитлового будівництва (офісна нерухомість, заклади торгівлі, готелі тощо) лише на 20 %. При цьому житлове будівництво скоротилося на 4,6%.

За даними Forbes Ukraine у 2023 році у Києві забудовники ввели в експлуатацію 13 000 кв. м офісних площ, тоді як у Львові – 19 000 кв. м. Водночас орендні ставки у двох містах зрівнялися – від 10 дол. США до 20 дол. США за кв. м в офісах класу А (приміщення в нових офісних комплексах з першокласним розміщенням, оптимальними планувальними рішеннями, високою якістю оздоблення та інженерії, автоматизованими системами життєзабезпечення) [1].

Аналітики YouControl.Market визначили лідерів за найбільшим чистим доходом у 2023 році серед будівельних компаній зайняли фірми, що займаються будівництвом доріг (табл. 1)

Таблиця 1.

ТОП-5 найбільший будівельних компаній України за 2023 рік [2]

Компанія	Виручка за 2023 рік	Характеристика
ТОВ «Автомагістраль-Південь»	8,2 млрд грн	компанія пов'язана з очільником Одеси Геннадієм Трухановим, її контролює одеський бізнесмен Олександр Бойко
ТОВ «Група крмпаній «Автострала»	8,1 млрд грн	Вінницька компанія, що входить до фінансово-промислової групи (Група) Максима Шкіля MS Capital. Серед активів групи: ТОВ «Спільне українсько-німецьке підприємство «Автострада», ТОВ «Перша логістична компанія», ТОВ «ЗС Груп», а також кілька гранітних кар'єрів та агрокомпаній.
ТОВ «Ростдорстрой»	6,0 млрд грн	Одеська компанія належить депутату Одеської міської ради від партії мера «Довіряй ділам» Юрію Шумахеру та бізнесмену Євгену Коновалову. Журналісти Bihus.info з'ясували, що дві компанії із групи «Ростдорстрой» – ТОВ «Дорікум» і ТОВ «ІВК «Автомагістраль» – фінансували партію «Довіряй ділам» під час минулої виборчої кампанії і вносили по 750 тис. грн на рахунки партії Труханова.
ТОВ «Косул»	3,4 млрд грн	Компанія займається розвідувальним бурінням. Бенефіціаром є Ринат Ахметов – ключова особа групи СКМ
ТОВ «Солагро»	3,0 млрд грн	Київська будівельна компанія, що входить до Групи «Солагро». Ключова особа – Ігор Юшко. Компанії групи працюють в сферах постачання природного газу промисловим споживачам; експорту агропродукції, аготрейдингу. Серед активів групи: ТОВ «Солагро», ТОВ «Солагро трейд», ТОВ «Трансюкрейн», ТОВ «Одеський портовий виробничо-перевалочний комплекс»

В цілому попри повномасштабне вторгнення ринок будівництва України продовжує працювати, але безпекові чинники дещо вплинули на географію нової пропозиції. Так відповідно до даних Державної служби статистики у 2021 році найбільше квартир збудували в Києві та області, а також Одеській, Львівській та Харківській областях, а за підсумками 2023-го до п'ятірки лідерів замість Харківської та Одеської областей увійшли Вінницька область та Івано-Франківська область.

Список використаної літератури

1. Forbes Ukraine (2023). Обсяг будівництва в Україні у 2023 році зріс на 22,6%. URL: <https://forbes.ua/news/obsyag-budivnitstva-u-2023-rotsi-zris-na-226-04042024-20331>

2. Міллер І. (2024). Аналітики назвали 10 будівельних компаній України, які заробили найбільше у 2023 році. URL: <https://glavcom.ua/economics/business/jaki-budivelni-kompaniji-zarobili-najbilshe-u-2023-rotsi-998929.html>

Кикта О.Є., аспірант кафедри фінансів ім. С. І. Юрія
Науковий керівник - Крисоватий А.І., д-р екон. наук, професор
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна

Необанкінг: інноваційний виклик класичній банківській системі

Необанк – також відомий як Інтернет-банк, цифровий банк, онлайн-банк, віртуальний банк, новий банк. У світовій практиці поширеним є ще і термін *банк-челенджер* (Challenger Bank), що зумовлено інноваційністю, адже такий вид банків кинув виклик загальноприйнятій банківській системі, забравши із обов'язкового елементу функціонування фізичні відділення. Не має фізичних відділень, а отже і кас, черг, надлишкової бюрократії та паперового документообігу. Необанк є видом «прямого банку» (хоч є і винятки, наприклад в США необанки – це не банки, а постачальники банківських послуг в Інтернеті і відповідно депозити клієнтів не є застрахованими FDIC [1]), історія яких загалом бере свій початок у кінці 80-их, в цей час обслуговування клієнтів таких банків відбувалось завдяки функціонуванню цілодобового кол-центру. Згодом, з активним розвитком мережі Інтернет та глобальним розповсюдженням смартфонів популярності набула фінансова технологія - необанкінг - яка дозволила здійснювати банківські послуги взагалі нівелюючи контакт із працівниками банку, у цифровому варіанті – на Вебсторінці або у мобільному застосунку. Очевидно, що технологічна складова у таких банків переходить із другорядної ролі на провідну. Необанки постійно покращують архітектуру своїх застосунків, мінімізуючи, наприклад, візуальний шум інтерфейсу, оптимізуючи кількість необхідних дій, кліків для проведення операцій, чим полегшуючи користування додатком людям різного рівня цифрової грамотності. Доцільно припустити, що така особливість необанків своєю чергою, разом із глобальною цифровізацією сфери надання послуг, природнім збільшенням середнього віку користувачів мережі Інтернет та розширенням зони покриття стільникового зв'язку у світі робить необанки більш інклюзивними, ніж традиційні банки, але ця кореляція поки що не є дослідженою.

Інституційно функціонування необанків може відбуватись за двома сценаріями: 1. Діяльність на власній банківській ліцензії (як приклад Atom Bank, Велика Британія); 2. Діяльність на базі вже існуючого банку (як приклад Monobank, ліцензія АТ «Універсал Банк», Україна). Існує і третій, гібридний варіант, при якому необанк, розпочавши свою діяльність під ліцензією існуючого банку, з часом отримує інституційну спроможність сепаруватись та здійснювати свою діяльність самостійно, отримавши власну ліцензію - це органічний шлях розвитку багатьох необанків. Який би варіант не обрала фінтех-компанія, що розробляє стартап, пов'язаний із сферою фінансових послуг в Інтернеті, є передумови вважати, що цей стартап матиме успіх і ці передумови тісно пов'язані із перевагами необанкінгу у порівнянні із класичними банками з відділеннями, зокрема доцільно виділити: традиційно вищі процентні ставки за депозитами; традиційно нижчі процентні ставки за кредитами; як правило, відсутність оплати за обслуговування рахунків; відсутність необхідності відвідувати фізичні відділення банку для отримання банківських послуг; можливість отримання банківських послуг будь-де і будь-коли, маючи доступ до мережі Інтернет та свого гаджета. І якщо перші три пункти (зумовлені накопиченням коштів через економію витрат на утриманні інфраструктури фізичних мережевих відділень), незважаючи на свою очевидну привабливість, часто можуть не стати вирішальними чинниками для відкриття клієнтом рахунку у новому банку, що викликане консерватизмом людей та небажанням змінювати «те, що працює», то саме два останніх пункти і є драйверами, що змінюють ринок.

У світовому контексті вагомим каталізатором поширення технології необанкінгу стала пандемія COVID-19 та викликані нею карантинні обмеження, що інтенсифікували ринок надання дистанційних послуг. В контексті України російське повномасштабне вторгнення 24 лютого 2022р. стало ще одним фактором, який показав переваги необанкінгу, зокрема користувачі «банку в смартфоні» могли отримувати повноцінні банківські послуги в укритті під час повітряної тривоги, вимушено виїхавши закордон чи навіть під окупацією. Очевидною також є перевага цифрових банків над класичними у контексті роботи на деокупованих територіях України, інфраструктура яких постраждала від активної фази війни.

З огляду на вищезазначене підкреслю, що поширеність технології необанкінгу як у світовому контексті, так і в Україні буде збільшуватись, враховуючи світові тенденції: органічне підвищення середнього віку користувачів мережі Інтернет, тотальна діджиталізація, глобалізація, гейміфікація. Також не останню роль в цьому відіграла пандемія COVID-19. Необхідно провести додаткові дослідження щодо інклюзивності необанкінгу у порівнянні із традиційними банками, проте вже зараз відслідковується тенденція позитивного інклюзивного ефекту необанків, зокрема у контексті переваг роботи в країні, що є театром воєнних дій широкомасштабного конфлікту двох регулярних армій – на прикладі російсько-української війни.

Список використаних джерел:

1. Direct bank URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Direct_bank

УДК 336.1

Корзун Н.О., магістрант, I курс, гр. ЗФБС-23-1м, ФБСО
Литвинчук І.В., к.е.н., доц.
Державний університет «Житомирська політехніка»

Фінансова політика в умовах війни

На сьогоднішній день, коли в країні відбувається повномасштабне вторгнення країни-агресора, наша країна має використовувати ефективні інструменти впливу на соціально-економічні та політичні процеси. Тому зрозумілим стає питання фінансової політики, а особливо складнощів її реалізації в сучасних умовах. Фінансова політика має відповідати інтересам усіх суб'єктів фінансових відносин і саме цей аспект є сьогодні найважливішим. Питання ефективної фінансової політики було і буде актуальним як в Україні, так і в усьому світі [1].

Фінансова політика України в сучасних умовах – це політика національної оборони та безпеки, політика у справах ветеранів, реінтеграції ТОТ, у сфері підтримки авіаційної та ракетно-космічної галузі. На виконання вимог статті 35 Закону України «Про національну безпеку України» на 2022–2024 роки для сектору безпеки і оборони передбачено спрямовувати ресурс на рівні не менше 5 відсотків від запланованого обсягу ВВП [5].

Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2027 року передбачала серед напрямків такі, як удосконалення механізму фінансової підтримки розвитку регіонів та територіальних громад, підвищення ефективності використання коштів державного фонду регіонального розвитку та запровадження механізму незалежного оцінювання у процесі конкурсного відбору програм і проектів регіонального розвитку, що можуть фінансуватися за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів [4].

Після уведення в дію правового режиму воєнного стану Указом Президента України [3] та після затвердження його Верховною Радою України відповідним Законом України, економіка та система публічного управління почали працювати «на воєнних рейках». Почала перебудовуватися і система управління на рівні місцевого самоврядування, на рівні територіальних громад. Більшість з цих реформ і напрямків удосконалення бюджетно-фінансової політики, механізмів та інструментів, заходів, направлених на реалізацію основних положень цих реформ, втратили свою активну реалізацію і фактично призупинені (чи, навіть, «розвернуті» в протилежний бік) з моменту широкомасштабного вторгнення військ російської федерації в Україну та початком військової агресії. [2].

У зв'язку з обмеженістю ресурсів (як людських, так і часових), важко в повній мірі охарактеризувати стан фінансової політики як на державному, так і на місцевому рівні. Проте зрозуміло, що в будь-якому випадку, зміни повинні характеризуватися комплексністю та ефективністю з точки зору формування фінансово-бюджетної політики на регіональному рівні в умовах правового режиму воєнного стану. Це дозволить не тільки оцінити найбільш повну відповідність конкретного нормативно-правового акту чи його окремих норм поточній ситуації в країні, але й дозволить наперед спрогнозувати необхідні зміни нормативно-правового забезпечення з метою упереджувальної адаптації в межах короткострокового планування (період воєнного стану) і довгострокового планування (в післявоєнний період) [2].

Стратегія і тактика фінансової політики повинні бути взаємопов'язані. Фінансова стратегія є довгостроковим курсом фінансової політики, що розрахований на перспективу та який передбачає вирішення крупних завдань, визначених економічною та соціальною стратегією. В той час як фінансова тактика має бути спрямована на рішення поточних завдань розвитку країни шляхом своєчасного перерозподілу фінансових ресурсів [1].

Література:

1. Латковський П.П. Фінансова політика в умовах військового стану DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.01.42>
 2. Лопушинський І. П., Козир О. В., Кучма. А. А. Деякі аспекти формування та реалізації фінансово-бюджетної політики на місцевому рівні в умовах правового режиму воєнного стану. DOI: <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2022.4.21>
 3. Про введення воєнного стану в Україні: Указ президента України від 24.02.2022 № 2102-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>
 4. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>
- Про національну безпеку України: Закон України від 24.11.2021 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

УДК 336.71

Король Д.В., магістрантка I курсу, гр. ФБСМ-9, ФБСО
Мерзлікін Д.Є., магістр I курсу, гр. ФБСМ-9, ФБСО
Науковий керівник – Виговська О.А., доктор філософії, ст. викл.
Державний університет «Житомирська політехніка»

Операції з платіжними картками під час війни в Україні

У контексті війни в Україні операції з платіжними картками відіграють значущу роль у забезпеченні фінансової стабільності та зручності для населення та бізнесу. Вони дозволяють уникнути ризиків, пов'язаних з нестабільністю готівкових операцій та забезпечують безпечний і швидкий спосіб проведення фінансових транзакцій. Крім того, використання безготівкових платежів сприяє зменшенню можливостей для корупції та незаконного обігу коштів, що є важливим фактором у період воєнних дій.

Також, операції з платіжними картками відіграють важливу роль у підтримці економічної активності та функціонуванні фінансової системи в умовах воєнного конфлікту. Вони забезпечують можливість безперервного доступу до фінансових ресурсів, необхідних для здійснення платежів за різноманітні послуги та товари. Такий підхід сприяє збереженню економічної активності та забезпеченню необхідних ресурсів для подолання викликів, пов'язаних з воєнним станом. Протягом 2023 року, незважаючи на продовження російсько-української війни, виявлено переважну тенденцію до використання безготівкових транзакцій у більшості операцій з платіжними картками в Україні. Відповідно до статистичних даних Національного банку України кількість операцій з використанням платіжних карток, емітованих українськими банками та фінансовими установами, за 2023 рік становила 7 912,5 млн, а їхня загальна сума – 6 140,8 млрд грн. Серед них в Україні здійснено 91,9% від кількості та 90,4% від суми всіх операцій з картками, а за межами України частка операцій з платіжними картками, емітованими українськими емітентами, становила 8,1% від кількості та 9,6% від суми всіх операцій з картками [2].

Відповідно до даних за 2021 рік частка операцій за кордоном становила 3,8% від кількості та 3,7% від суми. Зростання частки операцій з платіжними картками за кордоном зумовлене еміграцією українців, які через війну вимушено залишили Україну. За даними ООН станом на травень 2024 року, за кордоном перебуває 5,9 млн українських вимушених переселенців [1]. У 2023 році спостерігалось значне зростання обсягів оплати товарів і послуг в Інтернеті в Україні, яке склало 18% за кількістю та 16% за сумою від усіх безготівкових операцій із платіжними картками, що перетворилося на сукупний обсяг у розмірі 646,5 млрд грн. Середня сума однієї операції в країні у вказаний період варіювалася залежно від типу транзакції: для операцій у торговельній мережі ця величина склала 325 грн (що відображає значне збільшення порівняно з показниками попереднього, довоєнного, 2021 року, коли вона становила 238 грн); операції з переказу з картки на картку характеризувалися середньою сумою у розмірі 1972 гривень (в порівнянні з показниками 1512 гривень у 2021 році); тоді як оплата товарів та послуг у мережі Інтернет мала середню суму операції 490 грн (порівняно з 395 грн у 2021 році) [2].

В 2023 році також зросла загальна кількість платіжних карток, що були емітовані українськими банками та фінансовими установами. На початок 2024 року ця кількість досягла 115,1 млн, що на 5% більше у порівнянні з результатами 2022 року. Позитивна динаміка свідчить, що платіжна інфраструктура України забезпечує безперебійне та стає обслуговування безготівкових операцій з платіжними картками, що дає змогу зберігати високий рівень довіри українців до безготівкових розрахунків.

Однак, у період воєнного стану операції з платіжними картками можуть стикатися з різними ризиками, які ставлять під загрозу фінансову стабільність та безпеку користувачів. Таким чином існує загроза переривання роботи банківської інфраструктури через ризики відключення електроенергії або знищення комунікаційних мереж. Зазначені ризики ускладнюють здійснення платежів та обмежують доступ до фінансових ресурсів для населення та бізнесу. Також зростають ризики кібератак на банківські системи та платіжні інфраструктури. У період воєнного конфлікту кіберзлочинці активізуються та намагаються скористатися хаосом і вразливостями в інформаційних системах для вчинення шахрайських дій, втручання у фінансові операції або навіть блокування роботи банківських систем.

Окрім зазначеного існує загроза обмеження доступу до фінансових послуг через закриття банків або обмеження їхньої діяльності на прифронтових територіях, що призводить до ускладнення обміну валютою, здійснення платежів за товари та послуги, а також обмежує можливість отримання кредитів та інших фінансових послуг, що загрожує фінансовій стабільності суспільства.

У період воєнного стану власникам платіжних карток доцільно вживати деякі заходи безпеки та приймати обережність у здійсненні фінансових операцій. Важливо регулярно перевіряти стан фінансових рахунків та транзакцій через онлайн-банкінг або мобільні додатки банку, що дозволить вчасно виявляти будь-які неправомірні дії та запобігати шахрайству. Також рекомендується уникати використання публічних Wi-Fi мереж для здійснення платежів чи доступу до банківських рахунків, оскільки існують ризики кібератак та несанкціонованого доступу до особистої інформації. А також важливо обмежувати спілкування з невідомими або неперевіреними джерелами, особливо в мережі Інтернет, щоб уникнути ставлення до шахрайських схем та фішингових атак. Доцільно мати резерв готівки на випадок можливого відключення банківських послуг або тимчасової недоступності електронних платіжних систем, а також отримувати інформацію з офіційних джерел та дотримуватися рекомендацій від урядових органів, щодо безпеки фінансових операцій під час воєнного стану.

Список використаної літератури:

1. Офіційний сайт The Operational Data Portal (ODP). URL: <https://sal0.li/65b3F44> (дата звернення 03.05.2024)
2. Офіційний сайт Національного банку України. URL: bank.gov.ua (дата звернення 03.05.2024)

Купріянівська А.Ю., студентка I курсу, гр. ФБС-9
Науковий керівник - Виговська О.А., доктор філософії, ст. викл.
Державний університет «Житомирська політехніка»

Віртуальні банківські послуги в Україні

Віртуальні банківські послуги стають все більш популярними у світі та в Україні. Основною ціллю інтернет-банкінгу є надання клієнтам швидкого та зручного доступу до банківських послуг через електронні платіжні системи та мобільні додатки.

Завдяки віртуальним банківським послугам, клієнти здійснюють операції безпосередньо зі своїх смартфонів або комп'ютерів. Таким чином користувачі здійснюють переказ коштів, оплачують рахунки, перевіряють баланс, керують вкладками та інвестиціями, заморожують або розблоковують картки, замовляють нові картки. Віртуальні банківські послуги є необхідним елементом сучасного фінансового світу, забезпечуючи клієнтам зручність та доступність у використанні банківських сервісів через електронні канали зв'язку, такі як Інтернет, мобільні додатки або електронні платіжні системи.

Віртуальні банківські послуги – це комплекс банківських сервісів, що надаються через електронні канали зв'язку, такі як Інтернет, мобільні додатки або електронні платіжні системи з метою забезпечення клієнтам зручності та доступності. Вони дозволяють здійснювати різноманітні операції, такі як переказ коштів, оплата рахунків, управління фінансовими активами тощо. Віртуальні карти – це цифрові засоби платежу, які можна використовувати для онлайн-платежів та оплати через платіжні системи, такі як Apple Pay та Google Pay.

Digital-карти – віртуальні картки без фізичного аналога, які дозволяють отримувати оплату через мобільні гаманці та інтернет-магазини. Вони є ефективним засобом платежу в цифровій економіці та сприяють зручності та швидкості платежів у віртуальному просторі [1].

Віртуальні банківські послуги мають основну перевагу – доступність, адже клієнти отримують доступ до власних фінансових ресурсів з будь-якого місця, де є Інтернет, що надає гнучкість і зручність, оскільки операції можна здійснювати поза робочими годинами банку. Це особливо актуально для українців, які проживають у віддалених регіонах, перебувають за кордоном або не можуть відвідати фізичне відділення банку.

Ефективність використання зазначеними послугами дозволяє швидше обробляти транзакції, знижуючи час очікування на операції, отримувати регулярні оновлення щодо стану свого рахунку, використовувати інструменти аналізу та планування, а також отримувати персоналізовані поради щодо оптимізації фінансових ресурсів.

Відповідно до дослідження MasterIndex, проведеного на замовлення Mastercard, українці продовжують активно використовувати цифрові канали для здійснення банківських операцій. Таким чином 94% власників карток користуються цифровим банкінгом, 75% – надають перевагу мобільним застосункам, 51% – готові повністю перейти у діджитал-банкінг без відвідування фізичних банківських відділень.

В дослідженні визначено, що частота 31% заходить до банківського мобільного застосунку чи онлайн-банкінгу щодня, а ще 41% роблять це як мінімум декілька разів на тиждень.

Найпопулярнішими операціями у цифровому банкінгу серед українців стали поповнення мобільного рахунку (82%), переказ коштів з картки на картку (80%), оплата комунальних послуг (72%), донати (30%), оплата кредиту (24%), придбання транспортних квитків (23%), відкриття депозитів (14%) та платіжних карток (14%) [2].

Однак, важливо враховувати, що віртуальні банківські послуги також мають певні виклики та ризики. Зокрема, є потенційні загрози щодо кібербезпеки, електронного та інтернет-шахрайства, а також конфіденційності даних. Банки активно вдосконалюють заходи безпеки аби сторонні особи не могли отримати доступ до банківських рахунків та персональних даних клієнтів, зменшилась кількість хакерських атак та інших загроз.

Зростання рівня використання віртуальних банківських послуг призводить до зменшення кількості робочих місць у банківській галузі, оскільки деякі традиційні банки зменшують фізичну присутність та перенесуть операції в онлайн-середовище. Перспективи використання віртуальних банківських послуг передбачають подальший ріст їхньої популярності та широкий доступ до фінансових сервісів через онлайн-платформи, що сприятиме розвитку цифрової економіки та забезпечить зручність у веденні фінансових операцій для користувачів.

Список використаної літератури:

1. Грищенко А. А. Економічні суперечності глобалізації і локалізації та їх сучасні прояви. Економічна теорія. 2022. № 4. С. 5–29. DOI: <https://doi.org/10.15407/etet2022.04.005>
2. Офіційний сайт Mastercard. URL: <https://sal0.li/EEa6F09>

Теоретичні засади електронних грошей

Електронні гроші - це «вартість, що зберігається в електронному вигляді на такому пристрої, як смарт-картка або жорсткий диск персонального комп'ютера».

Найвідомішим і, на нашу думку, точним визначенням, яке найбільш повно розкриває сутність електронних грошей, є визначення, опубліковане Європейським центральним банком: електронні гроші - це «грошовий інструмент, який зберігається в електронному вигляді, є технічним пристроєм і може широко використовуватися для здійснення платежів компаніям, відмінним від емітента, без необхідності банківських рахунків, але діючи як передплачений інструмент на пред'явника».

Це визначення підкреслює, що електронні гроші мають окремий обіг, відмінний від банківського обігу грошей, і є неперсоніфікованим платіжним продуктом.

У свою чергу, Закон України «Про платіжні послуги» електронні гроші розуміє як одиниці вартості, що зберігаються в електронному вигляді, випущені емітентом електронних грошей для виконання платіжних операцій (у тому числі з використанням наперед оплачених платіжних карток багатопільового використання), які приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж їх емітент, та є грошовим зобов'язанням такого емітента електронних грошей [3].

Різноманіття підходів до тлумачення терміну «електронні гроші» полягає, насамперед, у неоднозначності та складності їх використання.

Також, фактично, в науковій, економічній та правовій сферах термін «електронні гроші» є відносно новим. Наслідком цього є відсутність єдиного та загальновизнаного визначення електронних грошей, оскільки досі точаться дискусії щодо необхідності стабільного нормативного визначення та ознак, які однозначно розкривають економічну та правову сутність електронних грошей.

Варто зазначити, що однією з особливостей електронних грошей є їх обмеженість у виконанні функції платіжного засобу, яка дозволяє традиційним формам грошей (готівці) отримувати певну перевагу. Відповідно, можливість використання електронних грошей має певні технічні обмеження і залежить від наявності у торговців технічних засобів для здійснення господарських операцій з електронними грошима, а також можливості використання електронних гаманців, платіжних систем тощо.

Слід зазначити, що неправильно ототожнювати електронні гроші з безготівковими. Неправильне об'єднання цих категорій пояснюється тим фактом, що електронні та безготівкові гроші мають декілька спільних характеристик. Зокрема, можна виділити дві головні характеристики, які відносяться до електронних грошей, через що електронний платіжний інструмент можна віднести саме до безготівкових грошей:

- він повинен виконувати функцію грошей, принаймні, функції міри та еквіваленту вартості та засобу обігу/платежу, а також (як похідну від перших двох) функцію засобу накопичення;
- він має існувати в електронній формі (непаперовій формі) і відрізнятися від традиційних банківських рахунків та цінних паперів (та інструментів управління ними) [1].

На сьогодні, в Україні діє Положення, яке регулює порядок надання емітентами електронних грошей фінансової платіжної послуги з випуску електронних грошей та виконання платіжних операцій з ними, у тому числі відкриття та обслуговування електронних гаманців, установлює вимоги до емітентів електронних грошей, їх комерційних агентів, обмеження щодо використання електронних грошей, особливості виконання платіжних операцій з електронними грошима [2].

Електронні гроші, як і готівкові, виконують і інші функції в процесі обслуговування руху вартості в процесі суспільного відтворення валового внутрішнього продукту.

В теорії грошей обґрунтовано наступні функції грошей: міри вартості, засобу обігу, засобу утворення скарбів (нагромадження), засобу платежу, світових грошей.

Охарактеризуємо їх функціональне призначення залежно від обігу безготівкових грошей в грошовому обороті.

- Доступність. Для користування традиційними банківськими послугами користувачу потрібен банк або банкомат, а користувачу електронних грошей – лише Інтернет та комп'ютер чи мобільний телефон.

- Зручність. Один із ключових факторів, в основі якого лежить оперативність здійснення економічних операцій. Вважається, що час, який витрачено на заповнення квитанцій, черги і т.п. – це втрачені можливості. Користувач може отримати доступ до електронного гаманця в режимі 24/7 і вести свій бізнес без жорсткої прив'язки до банківської системи країни, в якій він знаходиться. Тобто, він може здійснювати свою діяльність, отримувати сплату за товари і послуги та проводити миттєві розрахунки навіть тоді, коли банківська система не працює.

- Мобільність. Здійснення операцій може відбуватися в будь-якому місці при використанні технічних засобів (комп'ютер/мобільний телефон) та наявності Інтернету.
- Безпечність. Системи електронних грошей дозволяють забезпечити достатній рівень захисту особистих даних і коштів користувача від здійснення шахрайських дій з боку третіх осіб.
- Простота використання. Будь-яка людина, навіть не фахівець в галузі ІТ, може ефективно працювати з електронними грошима.
- Оперативність. Розрахунки електронними грошима проходять миттєво і гарантовано.
- Анонімність. Більшість систем електронних грошей потребують від користувача мінімальних особистих даних і дозволяють проводити анонімні платежі.
- Підтримка мікроплатежів. Електронні гроші дозволяють ефективно проводити транзакції з платежами еквівалентом від 0,1 до 10 доларів США, за відсутності або низької комісії всередині системи [1].

Електронні гроші та їх популярність при здійсненні розрахунків в мережі Інтернет була пов'язана з рядом переваг (рис.1) [1]:

Рис. 1. Переваги електронних грошей

Проте слід виділити і основні недоліки у здійсненні електронних розрахунків з використанням електронних грошей:

- потреба у спеціальному обладнанні;
- залежність від безперебійного енергопостачання та зв'язку з інтернетом, при зникненні яких втрачається доступ до рахунків або унеможливаються операції виплати;
- вразливість електронних систем до хакерських атак, збоїв у програмному забезпеченні та гірші наслідки людських помилок.

Отже, враховуючи переваги розрахунків електронними грошима, все більше вітчизняних суб'єктів господарювання звертаються до цієї практики.

Ще однією причиною популярності електронних платежів є зростання електронної комерції в країні, але в порівнянні з високорозвиненими країнами України є що покращити. Перш за все, необхідно на законодавчому рівні врегулювати процеси розрахунків електронними грошима. На нашу думку, важливу роль відіграє рівень інформаційної грамотності, довіра бізнесу та громадян до відносно нових платіжних засобів.

Таким чином, ми можемо розглядати електронні гроші як інноваційний платіжний інструмент, який має низку переваг порівняно з традиційними формами грошей і надає економічним агентам новий спосіб здійснення платіжних операцій, а також нову платіжну технологію, яка дозволяє зберігати гроші в електронній формі.

Список використаних літературних джерел:

1. Кравчук В. Електронні гроші в Україні. Аналітичний звіт / В. Кравчук. – К.: Альфа-ППК, 2012. 64 с.
URL: http://www.ier.com.ua/files/publications/Books/2012/3_Electronic_Money/E-money_report_APPROVED_2012-10-02_RED2.pdf.
2. Про затвердження Положення про випуск електронних грошей та здійснення платіжних операцій з ними. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0210500-22#Text>
3. Про платіжні послуги. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1591-20#Text>

УДК 336.1

Овсянкін І.М., магістрант I курсу, гр. ЗФБС-23-1м, ФБСО
 Метельський Д.С., магістрант I курсу, гр. ЗФБС-23-1м, ФБСО
 Науковий керівник - Литвинчук І.В., к.е.н., доц.
 Державний університет «Житомирська політехніка»

Місцеві запозичення як інструмент розвитку територіальних громад

Важливим механізмом зміцнення фінансової самодостатності територіальних громад, особливо у випадку, коли є потреба відбудови/оновлення стратегічних об'єктів громади, слугують місцеві запозичення, які здійснюються з метою «фінансування бюджету розвитку та використовуються для створення, приросту чи оновлення стратегічних об'єктів довготривалого користування або об'єктів, які забезпечують виконання завдань міських рад, спрямованих на задоволення інтересів населення» [2].

Інструментами цього механізму є зовнішні і внутрішні кредитні угоди та облігації. Терміни запозичень від 3 до 5 років для внутрішніх позик та облігацій і до 9 років для зовнішніх позик. Ціна кредитних ресурсів складає: 3-6% для зовнішніх позик і 15-20% - для внутрішніх. Обв'язкою умовою здійснення запозичення є погодження Міністерством фінансів рішення місцевих рад. Згідно чинного законодавства, запозичення (внутрішні) мають право здійснювати міські ради та Верховна Рада АРК, а зовнішні запозичення – можуть здійснювати лише Верховна Рада АРК, Київська, Севастопольська та міські ради міст обласного значення. Зовнішні запозичення (позики) від міжнародних кредиторів можуть отримувати всі міські ради (Таблиця 1).

Таблиця 1.

Інформація щодо здійснення місцевих запозичень протягом 2021–2023 р. [4].

ВИД ЗАПОЗИЧЕНЬ	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Зміна показників за 3 роки	
	Сума, тис. грн.	%	Сума, тис. грн.	%	Сума, тис. грн.	%	Сума, тис. грн. (+,-)	% (раз)
Зовнішній кредит	7083953,8	29,59	1073750	34,26	1073750	29,80	-6010203,8	85,00
Внутрішній кредит	15760087,04	65,82	2060000	65,74	2529396	70,20	-13230691	84,00
Облігації серія М	300000	1,25	0	0,00	0	0,00	-300000	100,00
Облігації серія О	400000	1,67	0	0,00	0	0,00	-400000	100,00
Облігації серія N	400000	1,67	0	0,00	0	0,00	-400000	100,00
Всього	23944040,84	100	3133750	100	3603146	100	- 20340894,8	85,00

Протягом аналізованого періоду найбільшу питому вагу у загальній сумі запозичень займає внутрішній кредит, частка якого у структурі перевищує 60%. Відповідно до даних Міністерства фінансів України, у 2021 році кредиторами в більшій мірі були банки, НЕФКО, Міністерство фінансів України. у 2022 році кредиторами були виключно банки. У 2023 році кредиторами були банки та Міністерство фінансів України.

Кредиторами місцевих запозичень виступали: АТ «Державний експортно-імпортний банк України», Міністерство фінансів України, Європейський банк реконструкції та розвитку, АТ «ТАСКОМБАНК», ПАТ АБ «УКРГАЗБАНК», АТ «Альфа-Банк», АТ «Державний ощадний банк України», Міжнародна фінансова корпорація «IFC», НЕФКО, ПАТ «Банк Восток», Європейський Інвестиційний Банк.

Наразі не передбачено чинним законодавством здійснення запозичень сільськими, селищними радами. Це одна проблема. Інша, набагато вагоміша, як нам видається, і полягає в слабкому розвитку ринку муніципальних запозичень, а ринок місцевих облігацій взагалі перебуває на початковій стадії розвитку. І цьому теж є пояснення: з одного боку – низький рівень довіри з боку кредиторів (банків, міжнародних фондів та різних організацій) до позичальників-громад, з іншого – низька організаційна спроможність ОМС як позичальників. Тим не менше, це не означає, що такий механізм зміцнення фінансової самодостатності немає перспектив, особливо в існуючих умовах і для тих громад, які потребують значного відновлення та відбудови (є в зоні бойових дій чи прифронтових) [6].

Високим потенціалом мобілізації доходів володіє сегмент ринку муніципальних запозичень шляхом випуску облігацій місцевої позики, що є основним методом залучення позик у світовій практиці. З місцевими позиками інвестиційного характеру пов'язана можливість розширення комунальної інфраструктури та зміцнення фінансової бази місцевих бюджетів завдяки реалізації прибуткових проєктів.

Ринок муніципальних облігацій, як показав проведений аналіз, в Україні слабо розвинений. Його розвиток є комплексним завданням, що передбачає розвиток фінансового ринку загалом, підвищення довіри населення до його інститутів та обізнаності як населення, так і працівників органів місцевого самоврядування щодо можливостей, які він забезпечує [1].

В Україні потрібно створити законодавчі, економічні й інституційні умови, що сприятимуть виходу українських територіальних громад на ринок єврооблігацій. По-перше, слід розробити порядок випуску облігацій зовнішньої місцевої позики, що дасть змогу створити методологічні засади здійснення позик. Необхідним кроком щодо розвитку системи муніципальних запозичень є ліквідація законодавчих обмежень на здійснення зовнішніх запозичень залежно від категорій місцевих рад. Безумовно, важливо не допустити виходу на зовнішні ринки запозичень тими місцевими радами, які їх не зможуть погасити, для уникнення цього варто розробити систему отримання кредитного рейтингу. В Україні серед різних типів облігацій набули розвитку лише незабезпечені облігації, було б доцільним запровадження інших типів облігацій, виходячи з досвіду європейських держав. Дохідні облігації мають бути забезпечені доходом від об'єкта, для створення якого їх випускають, перевагою таких облігацій є чітке визначення цілей, для яких залучається позика. Такий підхід може сприяти збільшенню інтересу з боку інвесторів, оскільки це дозволить точніше оцінити ризики неповернення заборгованості, а, отже, прийняти більш зважене рішення. Вважаємо, що потрібно надати можливість випуску облігацій, які будуть забезпечені майном або активами місцевого самоврядування, окрім об'єктів, що забезпечують безпеку громадян та задоволення їх базових потреб [3].

На наш погляд, розширити можливості мобілізації фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення фінансової самодостатності територіальних громад в умовах невизначеності, можна, удосконаливши організаційно-правові засади механізму, шляхом:

а) посилення інформаційного супроводу позичальників на місцевому рівні та поступового підвищення рівня кредитоспроможності громад;

б) розширення рівних прав громад в доступі до інвестиційних ресурсів, дозволивши здійснювати муніципальні запозичення не лише міським територіальним громадам, але і сільським та селищним.

Для цього доречно внести зміни до БКУ в частині розширення їх повноважень. Зазначимо, що такий Законопроект [5] зареєстровано у ВРУ, однак станом на кінець 2022 року рішення по ньому так і не було прийняте, а на сьогодні його знято з розгляду.

Для підвищення привабливості муніципальних цінних паперів для інституційних інвесторів, страховиків тощо, доцільним буде надання державних гарантій за певними видами муніципальних цінних паперів, зокрема таких, які випускають з метою здійснення загальнодержавних інвестиційних проєктів, у яких присутня участь ресурсу місцевих бюджетів, надання поруки муніципального банку, або консолідованої поруки кількох місцевих рад у випадку реалізації інвестиційних проєктів, що є спільними для кількох громад [1].

Література:

1. Блащук-Дев'яткіна Н.З., Мацей К.П. Роль місцевих запозичень як інструменту розвитку територіальних громад. DOI: 10.37332/2309-1533.2023.2.12
2. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456– VI. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
3. Максимчук О. Місцеві запозичення як джерело здійснення капітальних видатків місцевих бюджетів. 2019. Світ фінансів. № 2(59). С. 98-108.
4. Офіційний сайт Міністерства Фінансів України. Режим доступу : <https://mof.gov.ua/uk/miscevij-borg-ta-miscevij-garantovanij-borg>
5. Проект Закону про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо усунення дискримінаційних обмежень у здійсненні місцевих запозичень та наданні місцевих гарантій сільськими і селищними територіальними громадами № 6472 від 28.12.2021. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=73521
6. 2023. Mechanisms for strengthening the financial self-sufficiency of territorial communities in conditions of instability: practical aspects . *Economic journal of Lesya Ukrainka Volyn National University*. 1, 33 (Apr. 2023), 61–69. DOI:<https://doi.org/10.29038/2786-4618-2023-01-61-69>.

Оплата праці спеціалістів фінансового профілю в ІТ компаніях України

ІТ галузь є однією з найбільш динамічно розвиваючихся у національній економіці, і формує постійний запит на нових фахівців [2–4]. При цьому мова йде не тільки про технічних спеціалістів (інженерів з розробки програмного забезпечення, інженери із забезпечення якості, аналітик), але й про спеціалістів фінансового профілю.

За результатами аналізу результатів опитувань спеціалістів фінансового профілю, проведеного DOU в середині та кінці 2023 року (табл. 1), можна зробити такі висновки:

Таблиця 1

Описова статистика розміру заробітних плат після оподаткування опитаних DOU фінансових спеціалістів ІТ профілю в Україні протягом 2023 року, дол. США

Показник	червень 2023	грудень 2023	зміна
Мінімум	300,00	749,00	449,00
Максимум	7 000,00	7 000,00	0
Середнє	2 498,93	2 380,33	-118,60
Медіана	2 250,00	1 900,00	-350,00
Стандартне відхилення	1 493,64	1 490,27	-3,37
Коефіцієнт варіації	0,60	0,63	0,03
Розмір вибірки, осіб	28	29	-1

Джерело: розрахунки автора на основі [1]

1) середній розмір заробітної плати опитаних у грудні 2023 спеціалістів становив 2 380,33 дол. США, що на 118 дол. США менше ніж у червні 2023;

2) медіанна заробітна плата також скоротилась з 2250 дол. США у червні 2023 до 1 900 дол. США у грудні 2023 року, тобто на 350 дол.;

3) варіація оплати праці фінансових спеціалістів в галузі є високою, про що свідчать значення коефіцієнтів варіації та їх стабільність протягом аналізованого періоду;

4) по третині опитаних спеціалістів працюють в компанії з командою до 200 чоловік, від 200 до 1000 чоловік, та від 1000 чоловік відповідно;

5) у продуктових компаніях працюють 13 опитаних, в аутсорсингу – 10, решта – в аутстафінгу та інших компаніях;

6) 26 з 27 опитаних мають вищу освіту, при цьому одна особа має науковий ступінь, і тільки 1 людина має тільки середню спеціальну освіту;

7) 8 опитаних володіють англійською мовою на рівні Intermediate, 16 – на рівні Upper-Intermediate, і 3 – на рівні Advanced, і має позитивну кореляцію з рівнем оплати праці.

8) середній вік опитаних – 30 років, а гендерний склад приблизно однаковий (14 жінок проти 13 чоловіків);

9) простежується позитивний зв'язок між досвідом та рівнем оплати праці. В середньому з кожним роком досвіду заробітна плата зростає на 361 дол. США.

Таким чином, оплата праці фінансових спеціалістів в ІТ галузі України сильно варіюється і визначається досвідом роботи та рівнем володіння англійською мовою. При цьому переважна більшість опитаних має вищу освіту.

Список використаної літератури

1. DOU (2023). Statistics of salaries of programmers, testers and PMs in Ukraine. URL: <https://jobs.dou.ua/salaries/>.

2. Polchanov A.Y., Vyhovska N.G., Ostapchuk T.P., Diachek S.M. Profitability determinants of companies in IT industry: case of Ukraine. Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu. 2023. Issue 2. PP. 190–196. <https://doi.org/10.33271/nvngu/2023-2/190>

3. Polchanov A.Y., Vyhovska N.G., Valinkevych N.V., Lytvynchuk I.V., Polchanov O.Y. Modeling the return on investment in human capital in the IT industry of Ukraine. Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu. 2024. Issue 1. PP. 191–196. <https://doi.org/10.33271/nvngu/2024-1/191>

4. Полчанов А.Ю., Полчанов О.Ю. Вимоги до фахівця фінансового профілю в ІТ компаніях. Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу: тези виступів III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Житомир, 3-4 листопад 2022 р. Житомир, 2022. С. 200. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/12/200.pdf>

Складові елементи розрахунково-платіжного механізму забезпечення банківської безпеки

Для забезпечення належного рівня банківської безпеки є необхідним ефективне функціонування розрахунково-платіжного механізму, одним з головних суб'єктів якого виступають банківські установи. Банківські установи, виступаючи у ролі посередників, виконують операції, пов'язані зі здійсненням платежів та розрахунків для своїх клієнтів. Це вимагає від них забезпечення безперебійності та швидкості проведення всіх платіжних документів та організації належного контролю за функціонуванням розрахункового механізму.

В суспільних науках достатньо поширеним є поняття господарського та економічного механізму. Зокрема, господарський механізм можна розуміти як: 1) взаємодію керуючої та керованої підсистем, сукупності форм, методів, засобів свідомого впливу на економіку; 2) сукупність процесів, організаційних структур, методів, інструментів, способів управління, правових норм, що регламентують такі процеси; 3) частину системи вертикальних та горизонтальних взаємозв'язків між елементами системи з приводу досягнення нею цілей діяльності, з врахуванням обмеженості ресурсів.

Власне визначення економічного механізму представлено в наукових працях Б. Данилишина: це система прямих та (або) опосередкованих взаємних зв'язків між економічними процесами та явищами [1]. Автори О. Зінченко, С. Короленко, Р. Короленко вживають термін «економіко-фінансовий механізм» і стверджують, що це система економіко-фінансових відносин, процесів, які включають форми, способи, економічні методи, інструменти впливу на економічні відносини в частині їх фінансової складової, що безпосередньо пов'язано із економіко-фінансовим станом підприємства» [2].

Для розкриття змісту економічного механізму науковці використовують три наукові підходи. Перший підхід – орієнтує на дослідження економічного механізму як способу управління визначеними об'єктами та включає в себе цільову функцію (мету функціонування механізму), модель та блок управління; об'єкт управління та сукупність процесів управління (функціональний блок). Обов'язковим елементом такого економічного механізму є зворотній зв'язок.

Другий підхід узгоджується з дослідженнями теорії економічних механізмів Гурвіца та визначає його з позиції взаємодії суб'єктів механізму й характеризує горизонтальні взаємозв'язки між виділеними суб'єктами, на відміну від першого підходу, де превалюють вертикальні зв'язки між елементами механізму. При використанні другого підходу під економічним механізмом розуміють «процес взаємодії, який дозволяє досягнути заданої цілі при узгодженні інтересів всіх суб'єктів. Такий підхід враховує системоутворюючу роль інформаційних потоків, які характеризують ступінь невизначеності, яка, в свою чергу, управляє раціональною поведінкою суб'єктів. Це означає, що значення керуючої підсистеми обмежено формуванням, організацією та контролем дотримання суб'єктами визначених правових норм та правил поведінки. Реалізація цільової функції спрямована на формування узгодженості дій суб'єктів та розробку етапів по досягненню стратегічної цілі функціонуючого механізму. Такий підхід достатньо складно застосувати для використання при розробці структури розрахункового механізму (механізму розрахункових відносин), оскільки його існування передбачає і наявність вертикальних зв'язків між суб'єктами.

Третій підхід визначає економічний механізм як послідовність взаємопов'язаних економічних процесів об'єктивного характеру. Цей підхід за змістом є близьким до першого виділеного нами підходу, оскільки його структура аналогічна структурі економічного механізму як способу управління визначеними об'єктами. Водночас відмінність його від першого підходу пов'язана зі структурою блоку управління, в ролі якого виступає імпульс із зовнішнього середовища. Такий механізм можна вважати механізмом відкритого типу, оскільки він взаємодіє із зовнішнім середовищем.

Для застосування теорії економічних механізмів у нашій предметній галузі вважаємо за доцільне використовувати перший підхід, що надає можливість сформулювати структуру розрахунково-платіжного механізму в банківській установі та визначити його місце у системі банківської безпеки.

Слід зазначити, що механізм виступає як цілісна, відносно самостійна система із ідентифікованою структурою - підсистемами, які є взаємопов'язаними та взаємозалежними. Це означає, що наявність деструктивного впливу однієї підсистеми на іншу спричиняє деструктивний вплив в цілому на механізм.

Адаптація основних положень теорії економічного механізму до структуризації розрахункового механізму представлено в табл. 1.

Адаптація основних положень теорії економічного механізму до структуризації розрахунково-платіжного механізму як об'єкту фінансової безпеки*

№ з/п	Структурні складові економічного механізму відповідно до трьох виділених підходів	Адаптація основних положень теорії економічного механізму до структуризації розрахунково-платіжного механізму
1	2	3
Модель управління (опис вихідного стану, етапів розвитку та результативного стану керуючої системи).		
1	Мета механізму (цільова функція). Включає способи та методи досягнення мети та завдань	Забезпечення обігу грошових коштів між економічними агентами з метою повного, надійного та своєчасного виконання платіжних зобов'язань, протидія розвитку тіньового сектора економіки
2	Керуюча підсистема (система) або блок управління, призначені для здійснення управлінського впливу на об'єкт управління	Надавачі платіжних послуг, зокрема банківські або інші установи, які є безпосередніми учасниками системи електронних платежів Національного банку; Національний банк України
3	Об'єкт управління, який трансформується під впливом керуючої системи	Розрахункові (включаючи платіжні) операції, що здійснюються банківською установою
4	Функціональний блок (сукупність процесів), за допомогою яких трансформується об'єкт управління	Для клієнтів банку: процеси обслуговування рахунків (надходження коштів на рахунок та перерахування їх з рахунку); для банків (процеси організації, регулювання та контролю розрахунків)

*складено авторами

Склад елементів системи банківської безпеки різниться в існуючих наукових джерелах з безпекових питань, що дозволяє виділити такі проблемні питання: 1) в окремих наукових працях надається характеристика одиничних елементів системи без дослідження їх взаємозв'язку з іншими; 2) не обґрунтовано доцільність застосування саме системного підходу до дослідження банківської безпеки; 3) є плутанина щодо поняття «механізм» та «система» банківської безпеки. Наприклад, Б. Шпильовий наводить обов'язкові, на його думку, складові елементи системи фінансово-економічної безпеки банку: 1) об'єкти; 2) суб'єкти; 3) підсистеми економічної безпеки; 4) принципи; 5) механізм управління безпекою тощо [3]. Також, на думку науковця, слід врахувати вплив деструктивних факторів на сформовану систему та можливі напрями державного впливу. Це твердження вважаємо слушним, оскільки вивчення особливостей такого впливу визначає також і безпеку банківської системи на макрорівні.

Уточнюючи склад елементів для системи банківської безпеки, вважаємо за необхідно виокремити: 1) функціонально-цільову підсистему (включає такі елементи, як мета, завдання, функції, принципи та підсистеми банківської безпеки). Функціональна структура підприємства визначає цільову орієнтацію системи та робить акцент на виконання її функціонального призначення; 2) суб'єктно-об'єктну підсистему (включає суб'єктів банківської безпеки та об'єкт, на який спрямовано вплив суб'єктів. В якості об'єкту в межах обраного предмету дослідження виступатиме розрахунково-платіжний механізм); 3) процесно-забезпечувальну підсистему (містить опис процесів, спрямованих на забезпечення дотримання відповідного рівня банківської безпеки та елементи законодавчого, організаційного, кадрового, інформаційного та методологічного забезпечення). Формування цієї підсистеми орієнтує на процеси, які реалізуються всередині системи та на контроль кінцевих результатів.

В якості окремих складових системи банківської безпеки необхідно включити показники (критерії, індикатори), що відображають результат її ефективного функціонування. При формуванні моделі системи банківської безпеки розрахункових операцій вважаємо за необхідне врахувати той факт, що як система відкритого типу, банківська безпека підлягає впливу загроз внутрішнього та зовнішнього середовища, вплив яких необхідно мінімізувати або усунути.

Список використаних джерел

1. Данилишин Б. М. Екологічна складова політики сталого розвитку: монографія. Донецьк: Юго-Восток, ЛТД. 2008. 256 с.
2. Зінченко, О., Короленко, С., Короленко, Р. Економіко-фінансовий та організаційно-економічний механізм управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства. *Підприємництво та інновації*. 2018. №5. С. 150-157. URL: <http://ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/81>
3. Шпильовий Б.В. Структура та складові елементи системи фінансово-економічної безпеки банківських установ. *Економіка та суспільство*. Мукачівський державний університет. Випуск 2. 2016. С. 632-637.

УДК 331.2 (477)

Пушенко Д.С., студентка
Науковий керівник - Танклевська Н.С.,
д.е.н., професор кафедри економіки та фінансів підприємства
Державний торговельно-економічний університет

Формування заробітної плати органів місцевого самоврядування в Україні під час воєнного стану

На сьогодні актуальною є інформація саме про формування заробітної плати, адже ми маємо включати той факт, що на території України ведуться бойові дії.

Для працівників органів місцевого самоврядування заробітна плата включає гарантовані виплати. Він передбачає надбавку за вислугу років від 15% до 40%, також надбавки до зарплати до 50%, премії від 10%. Сума саме заробітної плати – це гарантована виплата, з якої може утримуватися 1,5 % військового збору, 18% податку [1].

Заробітна плата може бути кожен місяць різною. Якщо ранг буде присвоюватися під час призначення на посаду, то вислуга років це індивідуальне питання. В залежності від стажу, доплата може бути встановлена починаючи від 5% і до 40%. Якщо стаж понад 5 років, то вона становить 15%, від 10 років 20% тощо. Аналогічно відбувається з преміями, відсоток тут залежить від об'єму виконаних робіт, а також може різнитися щомісяця [1].

Верховною Радою 15 березня було прийнято наступний Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану». Набрал чинності 24 березня 2022 року. Норми цього закону мають головне застосування саме на період воєнного стану. Інші норми про працю, які не суперечитимуть Закону можуть застосовуватися у взаємовідносинах між роботодавцем і працівником [1].

У період воєнного стану роботодавець має право переведу працівників на інші роботи. За умови обумовлення трудовим договором. Також допускається зміна умов праці [1].

Під територіями, на яких ведуться бойові дії, варто мати на увазі території, які визначені пунктом 1 постанови Кабінетом Міністрів України від 6 грудня 2022 року [4].

В державні органи можна включити колегіальний державний орган, інший суб'єкт публічного права, якому надані повноваження здійснювати від імені держави управлінські функції.

Тут можна сказати про класифікацію державних органів. Розрізняють наступні види органів :

1. За способом прийняття рішень : одноособові, тобто рішення, які приймаються керівником особисто, а також який несе відповідальність за них особисто; колегіальні – це рішення, які приймаються колективно.

2. За територіальними межами діяльності : тобто місцеві, їхні рішення можуть поширюватися на певну адміністративно-територіальну одиницю, а також центральні – їхні рішення поширюються на всю територію населення держави;

3. За напрямом діяльності і змістом : виконавчі органи – можуть здійснювати виконавчо-розпорядчі функції; законодавчі ж органи – органи, які мають представницький характер; судові органи – мають незалежний характер і можуть підкоритися тільки закону [2].

У державних органах можуть бути наступні посади: держ. Службовці, керівництво, працівники апарату, тощо. Органи місцевого самоврядування та працівники, які можуть здійснити свої повноваження на територіях, де ведуться бойові дії, зможуть приймати рішення про застосування положень пункту 4 Постанови [4], яка набирає чинності з дня її опублікування і застосовуватиметься до припинення воєнного стану в Україні. Опубліковано її 28 квітня 2023 року. Отже саме з вищенаведеної дати працівники мають право на підвищення окладу. Підстави для підвищення відсутні з початку ведення воєнного стану [2].

У штатних розписах може додаватися примітка до окладів посадових працівників, які будуть здійснювати свої обов'язки на територіях, де ведуться або велися бойові дії. Ця примітка, містить наступну інформацію про те, що підвищення розмірів посадових окладів з урахуванням, або без коефіцієнтів, передбачених пунктом 1.1 буде проводитись з урахуванням фактично відпрацьованого часу протягом місяця [3].

У зв'язку з веденням бойових дій на території України, важливо враховувати нові правила про формування заробітної плати для працівників органів місцевого самоврядування. Згідно з прийнятим Законом України "Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану", який набрав чинності з 24 березня 2022 року варто сказати, що працівники мають право, на підвищення певного окладу. Тобто, це включає в себе надбавки та премії, також певні зміни у виплатах. Також, варто зауважити, що у випадку неможливості виплати заробітної плати через бойові дії, строк виплати може бути відтермінований до моменту відновлення підприємства, а деякі умови трудового договору можуть бути змінені.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Гошанської селищної ради. URL :<https://www.hoshcha-rada.gov.ua/novyny/317-oplata-pratsi-v-orhanakh-mistsevoho-samovriadvannia-roziasnennia>.
2. Портал «Децентралізація», 2022. URL :<https://decentralization.ua/news/14710>.
3. Бухгалтерський інтернет портал. URL : <https://ibuhgalter.net/ru/material/1514/28945>.
4. Офіційний вебпортал парламенту України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1364-2022-%D0%BF#Text>.

Системний підхід до формування фінансового контролінгу

Досліджуючи фінансовий контролінг як систему на основі існуючих наукових концепцій, визначено неоднозначність позицій щодо цільової спрямованості системи фінансового контролінгу, структури та складу системоутворюючих елементів, об'єктів та напрямів фінансового контролінгу. У загальному розумінні внутрішній зміст поняття "система" характеризується: а) наявністю множини елементів; б) суттєвими взаємозв'язками між елементами. Суттєвість взаємозв'язків визначається набуттям системою цілісності, яка вирізняє її з оточуючого середовища; в) впорядкованістю та організацією елементів системи, що зменшує рівень ентропії (невизначеності) системи; г) ємерджентністю, тобто наявністю інтегративних властивостей, які властиві системі загалом, але не властиві окремим елементам системи тощо. Фінансовий контролінг має ознаки системи: цілісність, цілеспрямованість, динамічність, самоорганізація, ієрархічність.

Визначено, що фінансовий контролінг з системних позицій досліджує значна кількість науковців, водночас спостерігається неоднозначність щодо виділення елементного складу (в деяких джерелах авторами взагалі не уточнюється склад елементів системи, що не надає можливості вивчити наявність та види взаємозв'язку між ними). Використовуючи системний підхід, найбільш поширеними позиціями до трактування елементного складу системи фінансового контролінгу є такі:

- 1) система функцій (є різноспрямованими позиції щодо виокремлення функцій системи);
- 2) система методів (є неточність виокремлення методів фінансового контролінгу як елементів системи, розповсюдженим є підхід щодо отождолення методів системи з функціями системи);
- 3) сукупність підсистем системи (нечітке і різноспрямоване виділення означених підсистем: є позиції виділення стратегічного та оперативного рівня підсистем; підсистем філософії, інструментів, організації та процесу контролінгу; суб'єктивної, об'єктивної, методологічної та управлінської підсистем; оперативно-тактичної, стратегічної та організаційно-методичної тощо);
- 4) система інформаційної підтримки управлінських рішень (в різних наукових дослідженнях акцент робиться на пріоритетності різних елементів: обліку, аналізу, координації тощо).

Тому питання чіткого виділення елементів системи фінансового контролінгу в межах цього наукового дослідження набуває особливої актуальності. В результаті проведеного критичного аналізу існуючих наукових підходів щодо ідентифікації елементів системи фінансового контролінгу необхідно врахувати таке:

- 1) фінансовий контролінг є системою, яка визначає довгострокове функціонування підприємства, що надає можливість будувати її на основі концепції стратегічного розвитку і досліджувати у взаємозв'язку підсистем стратегічного та оперативного контролінгу;
- 2) системоутворюючі елементи системи фінансового контролінгу (мета, завдання, методи, суб'єкти, об'єкти, показники) різняться в залежності від виду контролінгу (стратегічний та оперативний) та рівня підсистем (функціонально-цільова, методологічна, об'єктна, суб'єктна, організаційна);
- 3) при формуванні системоутворюючих елементів підсистеми системи фінансового контролінгу слід врахувати його орієнтацію не лише на внутрішнє, але і на зовнішнє середовище.

Перевагами застосування системного підходу при дослідженні фінансового контролінгу є такі: 1) можливість глибокого розуміння та структуризації проблеми, пов'язаної з впровадженням системи фінансового контролінгу; 2) можливість дослідження системи фінансового контролінгу з позиції причинно-наслідкових взаємозв'язків між його елементами; 3) прийняття обґрунтованих рішень на основі оцінки альтернатив; 4) оцінювання кожної альтернативи з позицій стратегічного розвитку підприємства. В цілому застосування принципів системного аналізу до системи фінансового контролінгу дозволить сприймати впровадження останнього як стратегічної конкурентної переваги суб'єкта господарювання.

Список використаних джерел

1. Боярко І.М., Гриценко Л.Л., Рябенков О.В. Концептуальна модель організації системи фінансового контролінгу на підприємстві. *Вісник Університету банківської справи*. 2017. №1 (28). С. 71-77.
2. Виговська Н.Г. Господарський контроль в Україні: теорія, методологія, організація: монографія. Житомир: ЖДТУ. 532 с.
3. Задорожна Р.П. Контролінг як концепція управління фінансово-господарською діяльністю підприємства. *Вісник*. 2010. № 1(11). С. 46-50.

Рафальська Л.Р., студентка І-го курсу групи ЗФБС-23-М, ФБСО
науковий керівник - Дячек С.М., к.е.н., доц.,
доцент кафедри фінансів та цифрової економіки
Державний університет «Житомирська політехніка»

Державне регулювання страхових відносин

На розвиток страхових відносин в Україні впливають різноманітні чинники, що розподіляються на внутрішні та зовнішні. Внутрішні фактори залежать від стратегії та управління страховими компаніями, тоді як зовнішні обумовлені рівнем ефективності нормативно-правового регулювання страхової сфери, особливо зі сторони держави. З цього приводу, у вимірі страхових відносин, необхідно приділяти увагу правовому забезпеченню страхової діяльності, що передбачає використання різноманітних інструментів державного регулювання. Ці інструменти утворюють цілісний механізм, який включає в себе ліцензування страхової діяльності, встановлення вимог до статутного капіталу страховика, а також до розміру та розподілу страхових резервів, контроль за платоспроможністю страховика, регулювання меж перестраховування, а також застосування різних заходів впливу, таких як відкликання ліцензій та штрафні санкції. В Україні нагляд та контроль за діяльністю страхових компаній як складовою фінансової системи країни проводиться в рамках нагляду та контролю регулятором – НБУ.

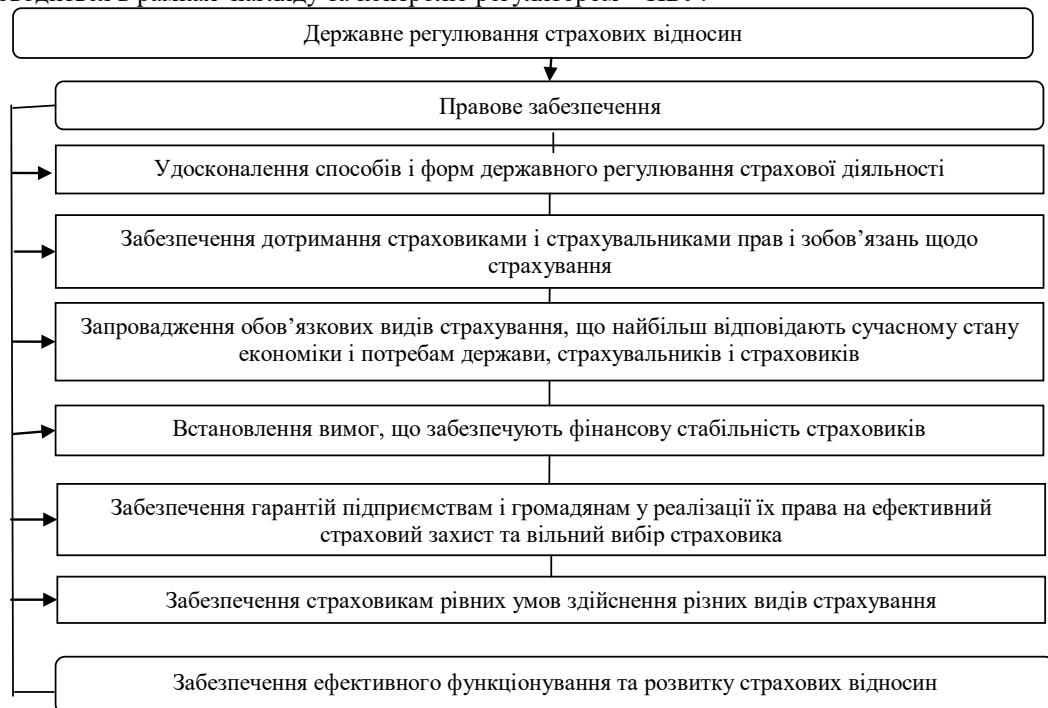

Рис.1. Державне регулювання страхових відносин

В контексті постійного розвитку страхових відносин у суспільстві, регулюючі механізми виступають як гаранті стабільності даного сектору фінансових відносин. Здійснення державою антимонопольної політики на страховому ринку України включає контроль за тарифами та страховими продуктами з метою запобігання демпінговій стратегії страховиків та поетапного включення іноземних страховиків на внутрішній ринок для сприяння конкуренції, особливо з вітчизняними страховими монополістами. Забезпечення постійного державного контролю необхідно для протидії шахрайству з боку страхувальників.

Саморегулюючі організації можуть виконувати значущі функції у страхових відносинах, доповнюючи державне регулювання. Вони можуть виступати посередниками у вирішенні конфліктів між страховиками та страхувальниками та захищати інтереси учасників ринку, сприяючи розвитку національної системи страхування. У змінливих умовах економічного розвитку важлива роль належить саморегулюючим організаціям, які стимулюють прогрес у страхових відносинах. Це дозволяє забезпечувати ефективність регулювання страхових відносин, яке безпосередньо залежить від розвитку правової бази та законодавства, формування яких сприяє адаптації українського страхового ринку до змін у суспільстві.

Список використаних джерел:

1.Офіційний сайт Форіншурер : огляд страхового ринку: веб-сайт. URL: <https://forinsurer.com>

Руда Л.П., к.е.н., доц.,
доц. каф. фінансів та інноваційного менеджменту
Белякова К.С., студентка гр. МФКД-216
Вінницький національний технічний університет

Тенденції розвитку світового фондового ринку в сучасних умовах функціонування

Глобалізація світової економіки, що прискорилося за останні кілька десятиліть, призвела до створення практично єдиного світового ринку капіталу. Переважно це пов'язано з лібералізацією більшості національних економік, оскільки без торговельних відносин складно побудувати сильну економічну систему.

Стрімкий прогрес міжнародного фондового ринку безпосередньо пов'язаний зі зростанням й еволюцією міжнародної економічної системи в цілому. Його поява зумовлена насамперед потребами реального сектору економіки, оскільки без додаткових вкладень капіталу, зокрема випуску акцій та облігацій, створення нових і покращення наявних підприємств було б неможливим. У зв'язку з цим, сталий прогрес ринку цінних паперів є важливою умовою економічного розвитку всіх передових країн.

Ринок цінних паперів, як сектор грошового ринку та ринку капіталів, відіграє важливу роль у сучасній світовій фінансовій системі. Фондовий ринок також можна розглядати як один із найбільш ефективних засобів координації потоків фінансових ресурсів через різні фінансові інструменти. Незалежно від цілей будь-якого центрального банку, процентних ставок чи грошової маси, основним інструментом грошово-кредитної політики є операції на відкритому ринку [1].

Ефективне функціонування фондового ринку у різних країнах дало їм змогу більш ефективно використовувати вільні фінансові ресурси і досягнути стійкого економічного зростання. До основних завдань сучасного фондового ринку можна віднести: використання тимчасово вільних коштів для конкретних інвестицій; створення ринкової інфраструктури, що відповідає світовим нормам; розвиток вторинного ринку; удосконалення ринкових механізмів та економічних систем; зниження інвестиційних ризиків; проектування ціноутворення; передбачення перспективних галузей розвитку.

Основні функції сучасного ринку цінних паперів: залучення капіталу та забезпечення його ефективного застосування; гарантування перетікання капіталу між галузями та секторами економіки; розподіл і перерозподіл корпоративного капіталу; моніторинг та регулювання діяльності та надання своєчасної інформації про рух індивідуального капіталу [2].

Останніми роками міжнародні ринки цінних паперів посідають важливу позицію серед ключових сегментів глобального ринку капіталу. Завдяки стрімкій трансформації ринків цінних паперів вони стали відігравати роль одного з основних структуроформуючих чинників у розвитку міжнародних фінансів. Політика регулювання та лібералізації фінансового сектору створила передумови для синергії та синтезу національних фондових ринків, збільшення масштабів операцій та міждержавного руху приватного капіталу. Зростаюча взаємозалежність національних фондових ринків виявляється в одночасному зростанні та падінні вартості цінних паперів на ринках капіталу більшості країн [3].

Поточна фаза розвитку глобальної економіки характеризується домінуючою роллю фінансового ринку і зростаючим значенням ринку цінних паперів. З одного боку, збільшення рівня торгівлі на фондовому ринку створив можливості для мобілізації коштів, з'явилося безліч нових привабливих інструментів для управління заощадженнями. З іншого боку, фондовий ринок є привабливим джерелом фінансування для багатьох компаній, тому його основна функція на даний час – обслуговування руху фінансового та позикового капіталів.

Таким чином, поступово фондовий ринок став займати дедалі важливіше місце в забезпеченні результативного функціонування економічних систем окремих країн й світової економіки загалом. Ключовою місією фондового ринку є мобілізація капіталу, формування ринкової інфраструктури та розвиток вторинного ринку. Поява новітніх фінансових інструментів організації капіталу створює нові можливості отримання прибутку як для індивідуальних інвесторів, так і для держави. Це посилює роль та значення фондового ринку в міжнародному механізмі ринкових відносин.

Список використаної літератури:

1. Татарин Н., Олійник О. Фондовий ринок як один із елементів фінансового ринку: історія та його сучасний стан в Україні. *Молодий вчений*. 2023. №3 (115). С. 128-133.
2. Офіційний сайт НКЦПФР Фондові біржі. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/stock-exchanges>
3. Юдіна С. В., Гоголюк К. С. Фондовий ринок світу: сучасний стан та перспективи розвитку. *Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету*. 2022. №2 (5). С. 60-66.

Сафонюк Ю.С., студентка I курсу, гр. ФБС-9,
Слободянюк А.О., магістрант, гр. ФБСМ-9
Науковий керівник - Виговська О.А., доктор філософії, ст. викл.
Державний університет «Житомирська політехніка»

Фондовий ринок України

Фондовий ринок є ключовою складовою фінансової інфраструктури, яка сприяє оптимізації кредитних відносин та відносин співволодіння шляхом обміну цінними паперами. Визначаючи собою механізм продажу цінних паперів, він регулює обіг та розподіл фінансових ресурсів у господарстві. Цінні папери, які є в обігу на фондовому ринку, включають облигації, ф'ючерси, акції, опціони та паї біржових фондів, кожен з яких відображає певні права й обов'язки їхніх власників.

Фондовий ринок, як важлива складова фінансової системи, відображає сучасні тенденції глобальної економіки. Поділений на дві ключові сегменти – біржовий та позабіржовий, він сприяє організованій та ефективній торгівлі цінними паперами. Біржовий сегмент, дотримуючись чітко визначених правил, забезпечує укладання цивільно-правових угод, що впливають на права власності. Дотримання встановлених норм і ліцензійних вимог є обов'язковим для осіб, які здійснюють торгівлю та укладають угоди на цьому ринку.

Учасники фондового ринку складають різноманітну мережу, включаючи інвесторів, брокерів, дилерів та менеджерів. Ця мережа забезпечує виконання операцій та здійснення торгівлі, створюючи сприятливі умови для фінансового обміну. Міжнародна торгівля акціями відкриває нові перспективи та сприяє розвитку глобальних фінансових ринків, підвищуючи їхню ліквідність та ефективність. На світових фондових біржах NYSE, NASDAQ, LSE, TSE, SSE та HKSE торгуються акції тисячі компаній з різних куточків світу, що демонструє глибокий інтерес інвесторів до глобальних фінансових можливостей.

Фондовий ринок України значно менший і менш розвинений ніж фондові ринки більшості країн Європи. В Україні фондовий ринок започатковано в період отримання незалежності. Перша фондова біржа з'явилася в 1991 році. «Українська фондова біржа». Кількість фондових бірж в Україні, протягом становлення фондового ринку було близько десяти, в 2023 р. у реєстрі Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку зазначається чотири: ПАТ «Фондова біржа «Перспектива», ПрАТ «Українська міжбанківська валютна біржа», АТ «Українська біржа», АТ «Фондова біржа ПФТС». Проте наразі він не виконує своїх основних функцій через відсутність повноцінних фондових платформ та недосконалість нормативної бази [1].

Ліквідність українського фондового ринку значно нижча ніж ліквідність фондових ринків більшості країн Європи. Це означає, що може бути важче купити або продати акції українських компаній за справедливою ціною. Іноземні інвестори відіграють значно меншу роль на українському фондовому ринку, ніж на фондових ринках більшості країн Європи. Це частково пов'язано з ризиками інвестування в Україну, а також з низькою ліквідністю українського фондового ринку. Незважаючи на ці відмінності, фондовий ринок України має певний потенціал для зростання.

Український фондовий ринок стикається з численними викликами, які обмежують його розвиток і впливають на довіру та зацікавленість місцевих інвесторів. Низька капіталізація лізингових компаній, обмежені обсяги торгів корпоративними цінними паперами та домінування державних облигацій створюють негативний образ ринку серед українських інвесторів. Крім того, використання цінних паперів для ухилення від сплати податків поглиблює цю недовіру. Торгівля на фондових біржах залишається недоступною для багатьох громадян, що обмежує їх можливості з легкістю і швидкістю купувати та продавати цінні папери, як це роблять жителі розвинених країн. Розв'язання цих проблем сприятиме розвитку фондового ринку в Україні та збільшенню зацікавленості місцевих інвесторів у його діяльності.

У сфері функціонування фондового ринку України є ряд проблем, які варто врахувати. Фондовий ринок, як і весь національний економічний комплекс, стикається зі значною потребою в інвестиційних ресурсах. Ця складна проблема виникає внаслідок таких чинників, як існування тіньової економіки, макроекономічна нестабільність та низький рівень заощаджень населення, обумовлений низьким рівнем доходів значної частини населення.

Додатковими чинниками є низька ліквідність та капіталізація фондового ринку, його недорозвиненість, а також недосконалість української судової системи, яка не завжди забезпечує захист прав власності дрібних інвесторів. Також, необхідно врахувати недостатній рівень фінансової грамотності серед населення та інші аспекти, які впливають на ефективність фондового ринку.

Список використаної літератури

1. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/reiestr-profesiinykh-uchasnykiv-rynkv-kapitalu-taorhanizovanykh-tovarykh-rynkv/>
2. Танклевська Н. С., Кальченко М. М. Стан та проблеми формування фондового ринку в Україні. Ефективна економіка. № 9. 2013. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2319>

УДК: 336.7.

Середюк В.Д., факультет фінансів ОПП «Корпоративні фінанси», 2 курс
*Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана*

Науковий керівник - Шуплат О.М., к.е.н., доцент,
доцент кафедри корпоративних фінансів і контролінгу
*Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана*

Венчурне фінансування в екологічних технологіях: можливості та виклики

Венчурне фінансування в екологічних технологіях представляє собою ключовий елемент сучасного підходу до розвитку сталої економіки та збереження навколишнього середовища. Світова спільнота все більше усвідомлює необхідність переходу до зеленого розвитку, що передбачає використання ефективних екологічних технологій у всіх сферах господарства. Венчурні інвестиції стають важливим каталізатором цього процесу, надаючи підтримку інноваційним стартапам та компаніям, що займаються розробкою та впровадженням екологічно чистих рішень.

Посилене суспільна зацікавленість та необхідність боротьби зі зміною клімату й переходу до економіки з низьким вмістом вуглецю та ефективним використанням ресурсів стимулюють зацікавленість різних груп населення у всьому світі в пошуку рішень екологічних проблем. Протягом останнього десятиліття підприємці відіграли ключову роль у розв'язанні актуальних суспільних проблем шляхом застосування бізнес-моделей, технологічних, фінансових та соціальних інновацій. Основні механізми, які сприяють виникненню нових технологій у різних часових та просторових контекстах, привертають увагу як науковців інновацій, так і теоретиків інституцій [1].

Існує низка мотивів, які підштовхують компанії до інвестування в зелені технології [4]. По-перше, економія коштів та операційна ефективність виражається у зменшенні витрат на енергію завдяки переходу на сонячну та вітрову енергію, а також в інвестуванні в енергоефективність, що допомагає значно скоротити витрати. Другий мотив полягає в тенденції до детоксикації природи, де зростає усвідомлення потреби у зменшенні екологічного впливу та викидів парникових газів. Зелені технології стають відповіддю на ці потреби, мінімізуючи негативний вплив на навколишнє середовище.

Третій мотив полягає в привабливості конкретних клієнтів, які все більше віддають перевагу екологічно чистим продуктам та послугам. Компанії, які впроваджують зелені технології, можуть отримати конкурентну перевагу, задовольняючи цей попит. Четвертий мотив - створення репутації бренду - відображається в інвестуванні у зелені технології, що демонструє відданість сталому розвитку та корпоративній соціальній відповідальності.

Крім того, екологічна політика стає ключовим фактором у вирішенні фінансових питань для стартапів та малих і середніх підприємств у галузі чистих технологій. Існує зв'язок між екологічною політикою та інвестиціями венчурного капіталу у компанії, які розвивають чисті технології [5]. Інституційні інвестори, спрямовані на максимізацію прибутку, віддають перевагу перспективним стартапам, тоді як державні інвестори підтримують зрілі компанії, навіть з ризиком неуспіху. Урядові венчурні капіталісти, не зорієнтовані на дохід, сприяють компаніям, які працюють у середовищі з суворою екологічною політикою, а з іншого боку, інституційні інвестори відповідають на глобальні цілі сталого розвитку.

Венчурні компанії мають значний вплив, виявляючи та фінансуючи інноваційні концепції, що акцентуються на чистій, ефективній та сталій енергетиці. Їх інвестиції перевищують просту фінансову вигоду, тому що вони активно перетворюють інфраструктуру енергетичних систем. Підтримуючи стартапи, спрямовані на розвиток відновлювальних технологій, ці венчурні компанії інвестують у майбутнє, де вітер, сонце та інші відновлювальні джерела енергії будуть основними джерелами електричної енергії. Такі стартапи створюють інноваційні рішення, які можуть змінити енергетичну інфраструктуру, підвищити доступність електромобілів та перетворити системи управління відходами та водними ресурсами [2].

Незважаючи на спад в індустрії венчурного фінансування, сфери чистих технологій, енергетики та сталості залишається перспективним порівняно з іншими секторами. За прогнозами MarketsandMarkets, до 2027 року ці сфери досягнуть ринкової частки у розмірі 60,7 млрд дол. США порівняно з поточними 17,8 млрд дол. США [3]. Головною причиною цього є бажання вирішити нагальні проблеми, що виникають внаслідок зміни клімату. Крім того, один успішний стартап у сфері екологічних технологій може відкрити шлях до трансформацій у всій галузі і надихнути більші компанії діяти також екологічно.

Європейський досвід відображає ключові тенденції в секторі відновлюваної енергетики та зелених технологій [2]. Регуляторне середовище сприяє залученню інвестицій у цей сектор, що проявляється в зростанні інвестицій у CleanTech & Sustainability (C&S). Венчурні компанії активно інвестують у технології відновлюваної енергетики, системи зберігання даних та акумуляторні технології.

Зокрема, європейські фонди, такі як Junction, планують вкласти 100 млн євро в стартапи зеленої енергетики. Сектори відновлюваної енергії та матеріалів виявляються перспективними розвитку. Ці зміни спрямовані на підтримку підприємств, що розвиваються з метою прискорення переходу до стійкої енергетики. Європейський сектор венчурного капіталу активно реагує на ці виклики, сприяючи інноваціям у зеленому секторі енергетики.

Одним з провідних учасників у галузі відновлюваної енергетики є Dominion Energy, американська компанія з оборотом у розмірі 17,1 млрд дол. США. Місією Dominion Energy є забезпечення надійних, економічно ефективних та екологічно чистих енергетичних рішень. У межах своєї стратегії сталого розвитку компанія прагне зменшити викиди метану з інфраструктури природного газу на 55% до 2030 року.

Іншим прикладом є DTE, різнопрофільна енергетична компанія, що займається розробкою та управлінням бізнесом і послугами, пов'язаними з енергетикою на всій території США. DTE має значні обороти в розмірі 19,2 млрд дол. США та підтримує різноманітний портфель, який включає підприємства, зосереджені на промислових енергетичних послугах, використанні відновлюваного природного газу, а також маркетингу та торгівлі енергією.

Інвестори корпоративного венчурного капіталу не лише мають фінансові мотиви для участі у зелених стартапах, але і діють з стратегічних міркувань [5]. Їх інвестиції у чисті технології впливають з таких стратегічних цілей, як підвищення конкурентоспроможності і збільшення екологічної чутливості малих та середніх підприємств. Ця чутливість виникає з уявлення про можливість впровадження екологічно чистих практик, що може приносити фінансову вигоду. Припущення про майбутні витрати, такі як можливий вуглецевий податок для зменшення викидів парникових газів, також сприяє цьому руху.

Проте, існує дефіцит фінансів для інновацій, особливо для компаній на початкових етапах розвитку. За даними Bloomberg's New Energy Finance, у 2022 році глобальні інвестиції в сферу переходу до енергетики оцінювалися лише у 1,1 трлн дол. США, що значно менше потрібних інвестицій, які теоретично мали б становити близько 2,3 трлн дол. США. Відновлювані джерела енергії в даний час складають приблизно 20% від загального виробництва електроенергії в США. Оскільки частка відновлюваної енергії в енергетичному секторі продовжує зростати, багато компаній, які традиційно спеціалізуються на невідновлюваній енергії, також переходять на нові технології. Вони вирішують узгоджувати свою діяльність з національними цілями стосовно зменшення викидів парникових газів і використовують глобальні зміни такі як можливість для розширення своїх пропозицій та вдосконалення передових технологій [2].

Таким чином, венчурне інвестування в зелені технології стає ключовим каталізатором для переходу до сталого розвитку. Світова спільнота все більше усвідомлює важливість прийняття заходів щодо збереження навколишнього середовища та зменшення впливу на зміну клімату. Венчурні інвестиції в екологічні технології допомагають стимулювати розвиток інноваційних рішень, спрямованих на зменшення викидів шкідливих речовин та використання відновлювальних джерел енергії. Інвестування в екологічні технології приносить користь, як для інвесторів, так і для навколишнього середовища. Інвестори мають можливість отримати значну прибутковість від своїх інвестицій, тоді як навколишнє середовище виграє від зменшення забруднення та покращення якості життя.

Венчурні компанії відіграють ключову роль у розвитку зелених технологій та енергетики. Їхні інвестиції не лише забезпечують фінансову підтримку для інноваційних проєктів, але й стимулюють розвиток нових технологій та підходів, які можуть змінити енергетичну інфраструктуру та сприяти зменшенню впливу на навколишнє середовище. Ці ініціативи важливі для побудови більш сталого та екологічно чистого майбутнього.

Список використаних джерел:

1. Entrepreneurs for a low carbon world. URL: How environmental knowledge and policy shape the creation and financing of green start-ups: <https://doi.org/10.1016/j.respol.2020.103988> (Accessed: 25.04.2024)
2. Venture Capital's key role in energizing the sustainable revolution: A global perspective. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/venture-capitals-key-role-energizing-sustainable-revolution-58zxf/> (Accessed: 25.04.2024)
3. VC And Startup Trends 2023: Cleantech, Energy, Greentech, Impact Investing. URL: <https://www.vestbee.com/blog/articles/vc-and-startup-trends-2023-cleantech-energy-greentech-impact-investing> (Accessed: 25.04.2024)
4. Why Are Companies Investing In Green Technologies? URL: <https://www.linkedin.com/pulse/why-companies-investing-green-technologies-africa-sustainable-trade/> (Accessed: 25.04.2024)
5. Equity Investments and Environmental Pressure: The Role of Venture Capital. URL: <https://www.mdpi.com/2071-1050/16/1/241> (Accessed: 25.04.2024)

Система фінансового забезпечення соціальної сфери

Останнім часом спостерігається спрямування фокусу держави на фінансуванні соціальної сфери. Соціальна сфера – це сукупність послуг в різних галузях, які надають підприємства, організації та установи з метою покращення умов життя людей, задоволення їх потреб, забезпечення необхідними товарами та матеріальними цінностями для створення сприятливого середовища для продовження роду, розвитку державної економіки та зміцнення країни. Соціальна політика країни має запобігати бідності, а також підтримувати високий рівень доходу та якості життя населення. Крім того, вона суттєво впливає на стан економіки країни.

Для ефективної реалізації усіх процесів соціального захисту, що забезпечують існування соціальної сфери, необхідна наявність фінансових ресурсів в достатніх обсягах. На формування цілісної системи фінансування впливає ряд особливостей, що безпосередньо впливають на її функціонування. Тож розглянемо це питання детальніше.

Фінансове забезпечення соціальних програм - сукупність методів і форм, що використовують при розподілі, перерозподілі та використанні грошових коштів відповідних фондів, що мобілізуються з коштів з Державного бюджету України та за допомогою інших джерел, які передбачені чинним законодавством. Мета спрямування фінансових ресурсів на соціальну сферу - покращення якості життя населення, вирішення проблем з низьким рівнем добробуту, мінімізація безробіття та покращення умов праці, гарантування захисту вразливих верств суспільства, розвиток відповідних галузей, що сприяють досягненню поставлених цілей.

Система фінансового забезпечення соціальної сфери є складною. Вона містить багато різних елементів. Розглянемо детальніше суб'єкт та об'єкт фінансових відносин у соціальній сфері (рис.1.).

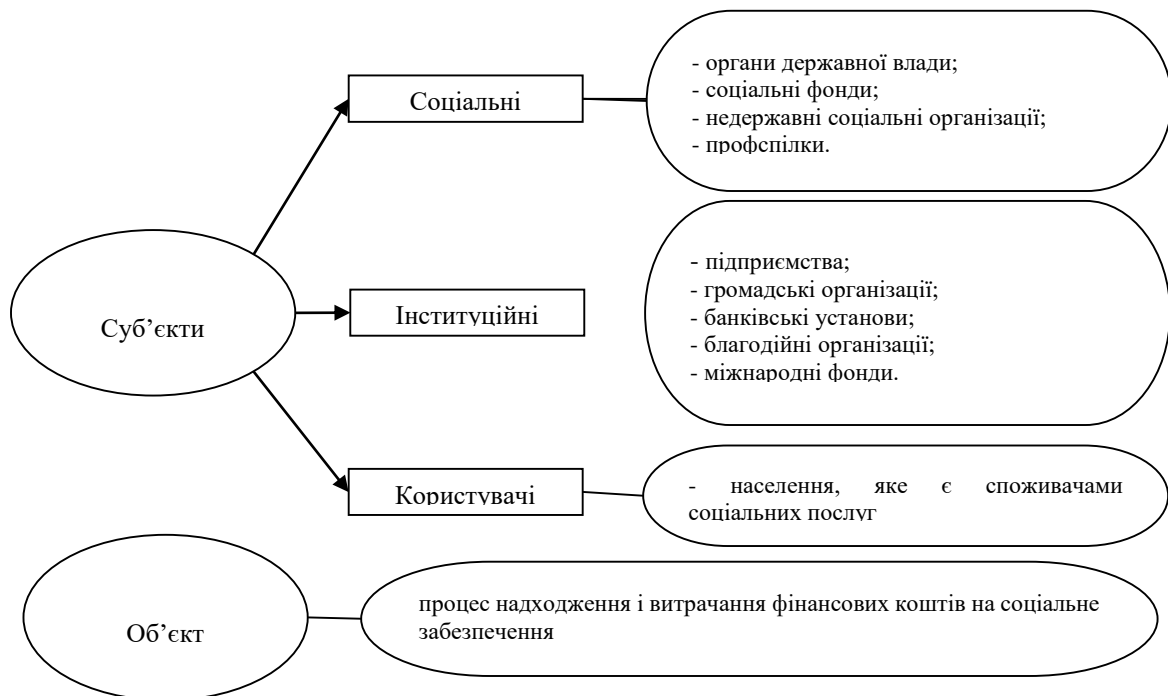

Рис. 1. Елементи фінансових відносин у соціальній сфері

Пріоритетним напрямком розвитку будь-якої країни з ринковою економікою є покращення соціально-економічного середовища, що дозволяє забезпечити надійне підґрунтя для економічного зростання держави в усіх сферах людського життя. Для цього варто враховувати багато факторів - ефективність перерозподілу національного доходу, здатність громадян до формування власної системи соціального захисту, досконалість законодавчої бази тощо.

Розмір фінансування соціальної сфери дає підстави зробити висновки про рівень зацікавленості уряду держави в її розвитку та підтримці життєдіяльності усіх суб'єктів господарювання. Тому що задоволення інтересів громадян дає позитивні результати, а саме - суспільство буде більш лояльним до верхівок влади, збільшаться обсяги податкових надходжень і їх платники стануть більш відповідально відноситися до сплати податків, бізнес буде мати можливість створювати більше робочих місць, ринок праці стане якісним, покращаться умови проживання і роботи населення. Загалом буде добре підтримуватися соціальне благополуччя та мир [2].

Розбудова високорозвиненої соціальної держави в Україні стала вкрай необхідним і визначила актуальну потребу в формуванні концептуальної моделі і механізмів функціонування такої держави. Активна та ефективна соціальна політика повинна стати міцним підґрунтям всебічного інноваційного, соціального розвитку країни, інтегрування в Європейський Союз, підставою для розбудови соціальної держави з конкурентоспроможною соціально орієнтованою ринковою економікою, здатною забезпечити людський розвиток, гідний рівень і якість життя громадян [3].

Концепція соціальної держави передбачає поліпшення фінансово-економічного становища країни, підвищення професіоналізму працівників та покращення якості кадрового потенціалу, гарантування соціального захисту громадян та хороших умов життя. Для цього потрібно впроваджувати соціальний бюджет, як це широко використовується в країнах Європи. Це дозволить здійснювати соціальні реформи цілісно та впорядковано.

Безпосередньо соціальний бюджет реалізується з допомогою соціальної політики. Її сутність виявляється в спрямуванні національної економіки в соціальну сферу, щоб забезпечити найбільш незахищені верстви населення базовими необхідними речами та послугами для нормального існування. Найбільше соціальна політика зорієнтована на тих, хто знаходиться за межами бідності, наприклад одинокі пенсіонери, люди, які не мають здатності самостійно забезпечувати свої потреби, хворі, інваліди та інші групи населення [1].

Економічне забезпечення розбудови соціальної держави визначається станом та ефективністю функціонування державного і приватного секторів економіки; часткою ВВП, що спрямовується на розвиток соціальної сфери та задоволення соціальних потреб громадян; рівнем розвитку соціальної інфраструктури та матеріальної бази соціальної сфери; ступенем участі регіональних бюджетів у вирішенні соціальних проблем [3].

Фінансове забезпечення передбачає для реалізації функцій і пріоритетних завдань соціальної держави розробку і впровадження механізмів формування ресурсних джерел [3]:

- коштів бюджетів усіх рівнів і не бюджетних соціальних фондів;
- співфінансування громадян;
- благодійних коштів роботодавців.

Отже, можна зробити висновки, що фінансове забезпечення соціальної сфери є складною системою, для успішного функціонування якого має поєднуватися бюджетна та соціальна політика. Бюджетна політика відповідає за доцільний розподіл фінансових ресурсів, а соціальна - відповідає за максимально повне задоволення потреб населення стосовно якості життя.

Список використаної літератури:

1. Романовська Ю.А., Страпачук Л.В, Макаренко М.А. Державна соціальна політика України. *Економіка та держава*. 2022. Вип.2. С. 129-133.
2. Романовська Ю.А., Давидюк А.О. Фінансування соціальних послуг в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2020. Вип.46. С. 76-85.
3. Проект Закону України «Концепція соціальної держави України». Електронний ресурс. Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/JF1S800A?an=3>

Публічні закупівлі у період воєнного стану

Публічні закупівлі відіграють важливу роль в спроможності здійснювати свою операційну діяльність державним підприємствам, оскільки підприємство за допомогою закупівель забезпечує себе товарами, роботами та послугами.

Публічні закупівлі у довоєнному стані регулювались Законом України «Про публічні закупівлі», який зосереджений на розвитку добросовісної конкуренції для учасників ринку та для зниження корупційних дій. Після почасту повномасштабного вторгнення росії на територію України було затверджено постанову Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 № 169 «Деякі питання здійснення оборонних та публічних закупівель товарів, робіт і послуг в умовах воєнного стану», якою було дозволено закуповувати товари, роботи та послуги без обмежень у вартості без здійснення процедур закупівель, тобто державні підприємства могли швидко та без перешкод закупити все що було необхідно. Постанова КМУ 28.02.2022р. № 169 «Деякі питання здійснення оборонних та публічних закупівель товарів, робіт і послуг в умовах воєнного стану» втратила свою чинність 15.11.2022р., на її заміну була затверджена постанова КМУ від 12.10.2022р. №1178 «Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування», дана постанова повернула обов'язок проводити конкурентні закупівлі, але порядок проведення, пороги та тривалість процедур була змінена.

Наразі державний замовник переважно проводить чотири види закупівель (рис. 1).

Державні замовники найчастіше проводять закупівлі без використання електронної системи закупівель, у зв'язку з наявністю багатьох дрібних потреб, які виникають у ході діяльності підприємства.

Відкриті торги з Особливостями – це звичайні відкриті торги, які містять ряд змін внесені для того аби скоротити термін їх проведення та проводити їх ефективно, в порівняні відкриті згідно ЗУ «Про публічні закупівлі» проводяться в щонайменше 25 календарних днів (15 к. д. прийом пропозицій, 1 р. д. аукціон, 5 р. д. період оскарження), в свою чергу відкриті торги з Особливостями проводяться щонайменше за 13 календарних днів (7 к. д. прийом пропозицій, 1 р. д. аукціон, 5 к. д. оскарження).

Запит ціни пропозиції (запит ціни постачальника) вартий особливої уваги, тому що згідно постанови КМУ від 12.10.2022р. №1178 було додано перелік товарів, які в обов'язковому порядку закуповуються саме через запит ціни пропозиції, закупити їх через відкриті торги можливо лише як виключення у випадку не подання пропозицій. Також, дана процедура дуже стрімка, договір можливу укласти всього за 4 р. д.

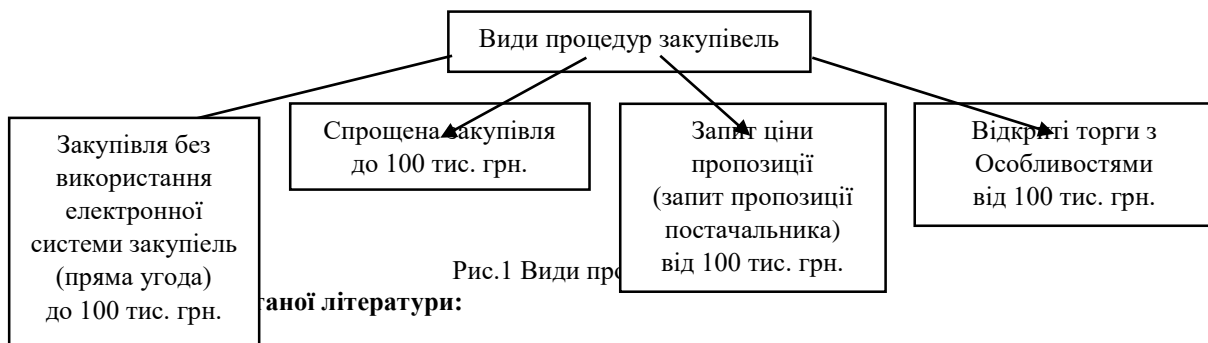

Рис.1 Види про

аної літератури:

1. ЗАКОН УКРАЇНИ «Про публічні закупівлі» [Електронний ресурс]: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>.

2. ПОСТАНОВА КМУ від 12 жовтня 2022 р. № 1178 «Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування» [Електронний ресурс]: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-%D0%BF#Text>

УДК 336.7

Цихурська В., студентка I-го курсу групи ЗФБС-23-М, ФБСО
Науковий керівник - Довгалоюк В.В., к.е.н., доц. каф. фінансів та цифрової економіки
Державний університет «Житомирська політехніка»

Перспективи розвитку венчурного бізнесу в Україні

Активізація інвестиційної діяльності в Україні є актуальним не лише в післявоєнну відбудову країни, але й під час підтримки національної економіки під час військового стану. Венчурне інвестування залишається альтернативним джерелом залучення інвестицій у стартапи, які шукають фінансування. На сьогодні інформаційні технології, охорона здоров'я, бізнес і фінансові послуги є лідируючими секторами залучення венчурного капіталу.

Якщо аналізувати світовий ринок венчурного капіталу, то Північна та Південна Америка залучають найбільші обсяги фінансування (понад 997 млн. дол.), а Азія та Європа домінують за кількістю найбільших венчурних угод (найбільша угода на суму 2,27 млрд. дол.). Основна увага венчурних інвесторів привертають стратами у сфері виробництва електромобілів, електричних і гібридних вантажівок, переробки акумуляторних батарейок, ШІ, чисті технології тощо. У світовому масштабі венчурні інвестори зацікавлені і ринком IPO.

Поряд із значним зростанням ринку у світі зберігається високий рівень інфляції та загроза глобальної економічної рецесії. 2023 рік можна вважати найгіршим роком для венчурної індустрії, так як відбулося масове банкрутство стартапів. У 2023 році відбувся TechCrunch Disrupt у Сан-Франциско (США) та десята IT Arena у Львові (Україна). TechCrunch Disrupt щороку збирає бізнес-лідерів, галузевих експертів, інвесторів та фаундерів стартапів, на основі цього і в Україні відбулась IT Arena, де були підняті глобальні тренди розвитку венчурних інвестицій, але й тренди української та європейської екосистеми [2].

Україна в 2025-2026 роках може стати потенційним об'єктом інвестування саме для венчурних інвесторів. Звісно, що стартапам, які активно продукуються вже сьогодні, в 2024 році, потрібен час, щоб показати результати та дорости до пізніх стадій. Однак, українське IT налічує понад 2300 компаній світового рівня, наприклад безпілотник Shark UAV, продукти для Mac від MacPaw, біонічна рука від Esper Bionics, антидронові та антиБпЛА-системи тощо [3]. Попри світову нестабільність на ринку венчурного капіталу, Україна має величезний потенціал та перспективи його розвитку.

Високі ставки та низька активність інвесторів є однією із проблем активізації венчурного інвестування в Україні. звісно, ускладнює ситуацію і фактор повномасштабного вторгнення росії, адже не всі компанії наважуються співпрацювати з українським ринком. Також European Innovation Council вирішила перевірити заявки від кандидатів на розпорядження коштами в Україні. А тому обіцяні 20 млн. євро для українських стартапів від ЄС затримуються на невизначений термін. Поки в українські IT-продукти готові вклади самі українці, які переважно і інвестують вітчизняні венчурні фонди. В 2022 році в Україні розпочав свою роботу ангельський венчурний фонд Angel One. Основна мета цього фонду це підтримка та допомога в реалізації ідей українським стартапам на стадіях pre-seed та seed [4].

Крім цього, світові аналітики зазначають позитивний момент у різкому інтересі до угод на ранніх стадіях стартапів для екосистеми фінтех і довгострокових угод. Хоча відмічається і найбільший спад обсягу інвестицій у крипто валютні проекти. Близько 50% угод на ринку M&A України припадають на Іт/телеком сектор. Основні угоди – це покупки аутсорсингових ІТ компаній, а також інвестиційні раунди із залучення фінансування технологічними компаніями з українськими фаундерами. У цьому інвестиції відбувалися як боку внутрішніх інвесторів, і іноземних венчурних фондів. На сьогодні, венчурний бізнес є перспективною сферою реалізації ризикової форми фінансування для впровадження наукових досягнень, які не в повній мірі можливо задовольнити за рахунок традиційних фінансово-кредитних форм.

Список використаних джерел

1. Кобеля-Звір М. Грантове фінансування венчурних фондів як інструмент розвитку інноваційного бізнесу і соціальних проектів в Україні. URL: <https://journals.maup.com.ua/index.php/economics/article/view/2636>
2. Маркевич І. Хто може отримати інвестиції в умовах венчурної кризи. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/10/26/705866/>
3. Підгайна Є. Поки SVB ще був живий: світовий ринок венчурних інвестицій увійшов у 2023 рік з великими грошима й острахом перед глобальною невизначеністю. URL: <https://mind.ua/publications/20254643-poki-svb-shche-buv-zhivij-svitovij-rinok-venchurnih-investicij-uvijshov-u-2023-rik-z-velikimi-groshima-j-o>
4. В Україні запустився ангельський венчурний фонд Angel One з початковим власним капіталом у розмірі \$1,5 млн. URL: <https://www.angelone.fund/blog-posts/new-fund-angel-one>

Цифровізація ринку фінансових послуг: трансформація найближчого майбутнього

Стрімкий розвиток сучасних технологій та тотальна цифровізація усіх галузей економіки, так звана «Четверта промислова революція» або «Industry 4.0» - термін, що з'явився у 2011 році у Німеччині, змінює та впливає на усі аспекти життя сучасної людини. Широке використання результатів розвитку цифрових технологій у сфері фінансових послуг спонукає основних учасників ринку (класичних банків) до адаптації на нові умови фінансових ринків, полегшує доступ нових учасників до ринку, покращує конкуренцію, якість та ціну фінансових послуг. [3]

З моменту появи та активного розвитку у світі фінансових технологій або FinTech зафіксовано зростання обсягів інвестицій у цю галузь з 9 млрд. доларів США у 2010 році до 225,8 млрд. доларів США у 2021 році. Це підтверджує їх зростаючий вплив на економіку та динаміку ВВП.

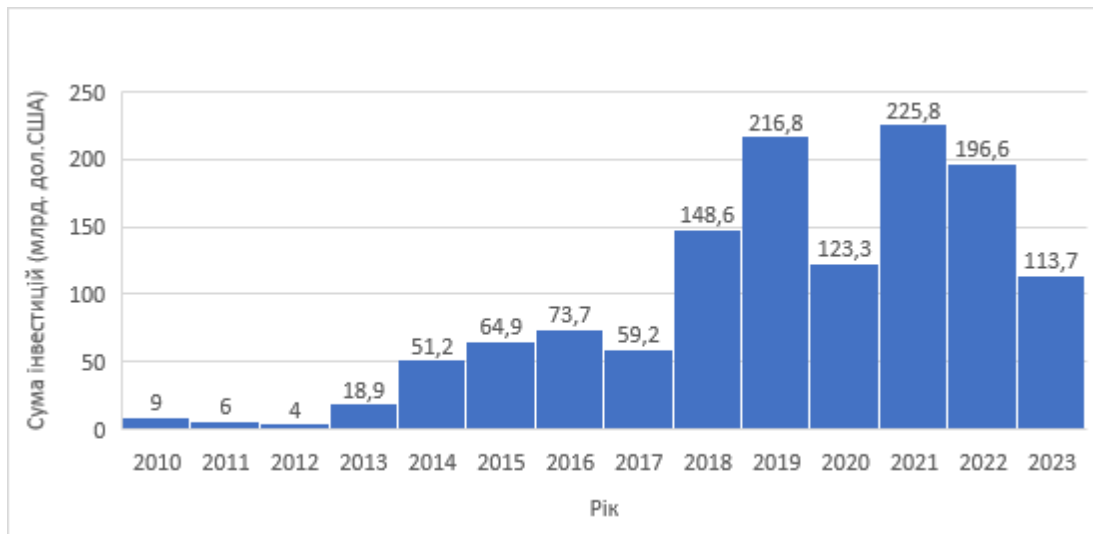

Рис.1. Вартість світових інвестицій у FinTech з 2010 по 2023 роки [3].

Подальший розвиток інновацій у галузі фінансів формує потенціал для трансформації фінансових послуг, фінансових інститутів та фінансової системи загалом, спонукає до економічного зростання. Слід зазначити, що існує ризик виникнення фінансової нестабільності через, наприклад, перенасичення ринку надмірно доступним кредитуванням. Тому підтримка фінансової стабільності є обов'язковою умовою сталого зростання економіки. Це можливо забезпечити наявністю сильних регуляторних інститутів, застосуванням технологій у регулюванні учасників ринку фінансових послуг, широкої транскордонної координації та відповідним чином уніфікованої регуляторної бази для ефективного фінансового моніторингу як традиційних фінансових установ так і тих, що розвиваються.

До основних цифрових інновацій фінансового сектору відносять [1]:

- Хмарні технології;
- Блокчейн;
- «Інтернет-речі» (Internet of Things (IoT));
- Машинне навчання;
- Смарт (розумні) контракти;
- Штучний інтелект.

Згідно звіту консалтингової компанії Boston Consulting Group (BCG) станом на серпень 2023 року технологія штучного інтелекту матиме найбільший вплив у розвитку фінансових функцій майбутнього. Трансформаційний потенціал його генеративних інструментів (таких як ChatGPT і Google Bard) змінять роботу фінансового сектору у найближчі роки. Вже зараз на його основі впроваджені продукти цифрового (вбудованого) кредитування (embedded lending), де ШІ допомагає точніше оцінити ризики, знизити шахрайство та покращити клієнтський досвід. [2]

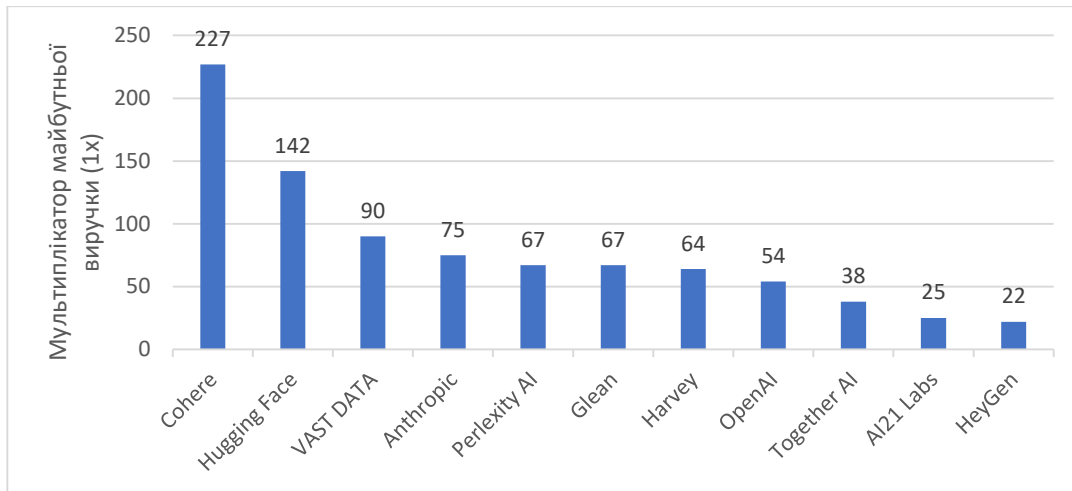

Рис.2. Мультиплікатори стартапів ШІ на основі їх майбутньої виручки.

Рисунок 2 показує який потенціал мають інвестиції у розвиток штучного інтелекту на сьогодні. В той же час середній показник мультиплікатора майбутньої виручки по компаніях ІТ (SaaS) галузі поза розвитку технології ШІ складає 7.

Також серед очікуваних проривів у сфері фінансових транзакцій, після появи безконтактної оплати, планується запровадження технології прямої оплати з рахунку клієнта на рахунок торговця: Account-2-Account (A2A). Це дозволить реалізувати миттєві платежі та миттєві повернення коштів, знизити видатки та розвантажити регулювання операційних процесів. [4]

З іншого боку сьогодні існує проблема, зокрема з точністю, безпекою та конфіденційністю даних. Поки що генеративні інструменти штучного інтелекту переважно використовуються для обробки та створення тексту та зображень. Їхня здатність генерувати чисельний аналіз із точністю, необхідною у фінансах, все ще розвивається. Інструменти можуть виконувати початковий прохід під час аналізу обмежених наборів даних, але надійність результатів має бути вищою, перш ніж відкинути втручання людини.

Наступні покоління ШІ розширять можливості їх застосування за трьома основними напрямками:

- Перетворення основних процесів;
- Переосмислення ділового партнерства;
- Управління та пом'якшення ризиків.

Заміщення виконання задач, що виконуються людьми штучним інтелектом у фінансовому секторі в майбутньому оцінюється на рівні:

- 70% повна автоматизація виконання штучним інтелектом;
- 21% задач зазнають часткових незначних змін;
- 9% задач не будуть замінені штучним інтелектом

Це, власне, і становить основу цифрової трансформації та інновацій у фінансовому секторі найближчого майбутнього.

Список використаних джерел:

1. Шишкіна О.В. Стаття «Проблеми, перспективи та ризики використання цифрових інновацій у фінансовому й реальному секторах національної економіки». ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ, № 1(33), 2023, с. 154.
2. Boston Consulting Group (BCG) «Generative AI in the Finance Function of the future», August 22, 2023. URL: <https://www.bcg.com/publications/2023/generative-ai-in-finance-and-accounting>.
3. Serhan Cevik "Is Schumpeter Right? Fintech and Economic Growth", IMF Working Paper" on February, 2024. URL: <https://bit.ly/3VvKJNL>.
4. David G.W. Birch, After Contactless, The Next Big Thing In Retail Payments Is A2A, Forbes, URL: <https://bit.ly/3wR11DT>.

УДК 336.7

Чевельча Д.П., студентка групи ЗФБС-23-М
Державний університет «Житомирська політехніка»

Ринок послуг добровільного медичного страхування в Україні

Актуальність дослідження зумовлена проблемою розвитку медичного страхування в Україні, адже витрати з Державного бюджету України на охорону здоров'я щороку зростають, а частка державних виплат залишаються на низькому рівні. З огляду на низький рівень виплат, є доцільним спрямувати подальше дослідження на сегмент добровільного медичного страхування.

У період з 2016 по 2022 рр. відбулося зменшення кількості страхових компаній з 271 у 2016 р. до 127 у 2022 р. Зміни протягом 2016 – 2022 рр. відбулися й у кількості страховиків, які мають ліцензію на здійснення добровільного медичного страхування (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка зміни кількості страхових компаній протягом 2016-2022 рр.

Роки	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Кількість зареєстрованих страховиків	271	271	251	210	190	152	127
Кількість страховиків, які мають ліцензію на здійснення ДМС	50	50	67	50	25	25	25
Частка страховиків, що мають ліцензію на здійснення ДМС, в загальній кількості страховиків, %	18,45%	18,45%	26,69%	23,81%	13,16%	16,45%	19,69%

Як видно з даних таблиці динаміка страховиків компаній, які здійснюють добровільне медичне страхування, відповідає динаміці зменшення загальної кількості страховиків. Така кількість страховиків не покриває ні територію України, ні кількості населення, зацікавленого в добровільному медичному страхуванні.

Коливання кількості страхових компаній на ринку можна пояснити такими факторами, як добровільне припинення діяльності компанії, посилення контролю над діяльністю страховиків, активізація процесів злиття та поглинання на страховому ринку тощо.

Розвиток страхового ринку протягом 2016 – 2022 рр. характеризується основними показниками його діяльності. Показники валових страхових премій в цілому по ринку мають дещо відмінну тенденцію, демонструючи спади у 2020 р. та 2022 р., що представлено на рис. 1., на що безпосередньо мало вплив повномасштабне російське вторгнення на територію України у 2022 році та світова пандемія хвороби COVID-19 у 2020 році.

Рис. 1 Валові страхові премії, зібрані на ринку страхування протягом 2016-2022 рр.

Загальну тенденцію зміни показників зібраних валових премій повторюють і показники чистих страхових премій, що унаочнено на рис. 2.

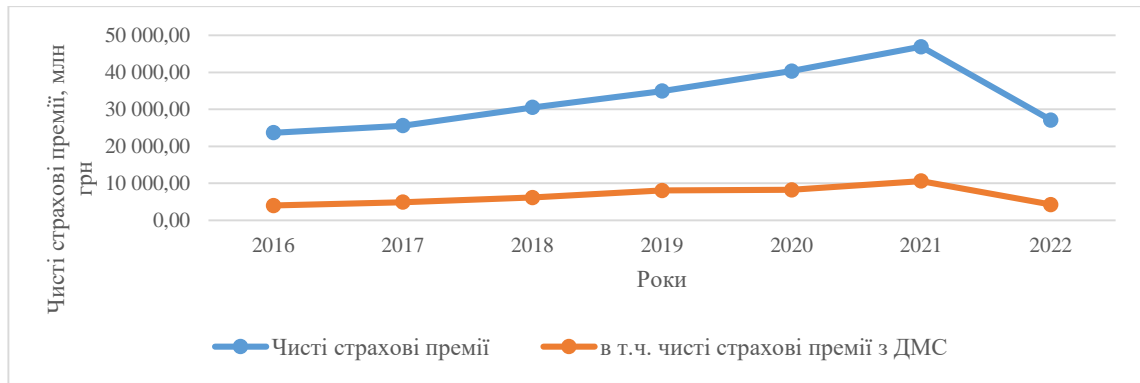

Рис. 2 Чисті страхові премії, зібрані на ринку страхування протягом 2016-2022 рр.

Можна відзначити, що показник рівня виплат в цілому характеризується позитивною динамікою, що можна побачити на рис. 3. Аналіз показників рівня виплат доводить відносно високу збитковість добровільного медичного страхування.

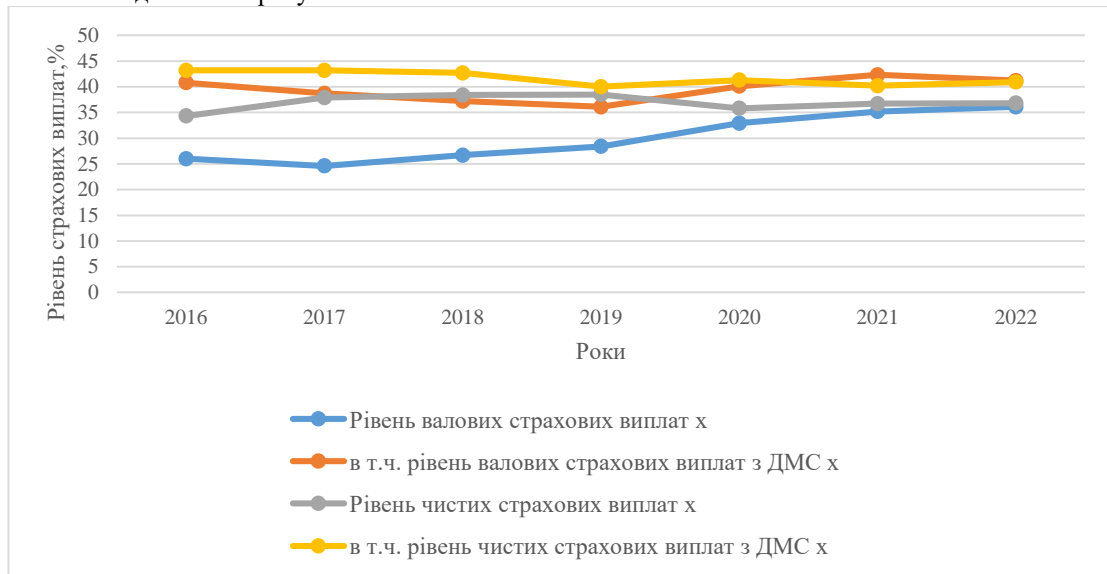

Рис. 3 Рівень страхових виплат на ринку страхування протягом 2016-2022 рр.

Серед причин високого рівня збитковості добровільного медичного страхування можна виділити наступні: зростання кількості звернень клієнтів по медичну допомогу внаслідок погіршення стану здоров'я та старіння населення, вибагливість клієнтів, недосконалість служб андеррайтингу, незадовільну організацію роботи з урегулювання збитків, низьку клієнтоорієнтованість державних лікувально-профілактичних установ, тощо.

Спираючись на світовий досвід, можна визначити, що в основі розвитку ринків страхових послуг має лежати концепція страхового захисту. За таких умов ринок розвивається під впливом дії об'єктивних законів – попиту, ціни, конкуренції, пропозиції. Практичне втілення даної концепції в умовах України поки що ж неможливим, але останніми роками можна спостерігати певні позитивні тенденції, що призвели до змін структури ринку страхових послуг і наближають її до структури ринків країн з розвиненими економіками.

Список використаної літератури:

1. Національний банк України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua/>.
2. Закон України "Про страхування" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/>.
3. Гнидок І. В. Перспективи розвитку страхової медицини в Україні [Електронний ресурс] / І. В. Гнидок – Режим доступу до ресурсу: <http://nbuv.gov.ua>.
4. Нікітчина О. В. Обов'язкове медичне страхування: реалії та перспективи [Електронний ресурс] / О. В. Нікітчина – Режим доступу до ресурсу: <http://nbuv.gov.ua>.
5. Пархета Л. В. Страхова медицина як альтернативна модель організації охорони здоров'я в Україні [Електронний ресурс] / Л. В. Пархета – Режим доступу до ресурсу: <http://nbuv.gov.ua>.

Фінансування закладів вищої освіти України в умовах сучасних викликів

Унаслідок російського вторгнення в нашу державу в лютому 2022 р., сфера освіти України зазнала серйозних руйнувань і втрат. Отримані результати дають підстави для таких висновків.

По-перше, військові дії в Україні призвели до вкрай важких наслідків для інфраструктури освітніх закладів: за рік зруйновано та пошкоджено 3 170 об'єктів, загальна сума збитків сягнула майже 9 млрд дол. США. Держава більше не в змозі фінансувати сферу освіти і науки на довоєнному рівні, тому видатки загального фонду державного бюджету, заплановані у 2022 р. на її фінансування, було скорочено на більш ніж 14 млрд грн.

По-друге, аналіз фінансування освіти в умовах війни з бюджетів різних рівнів вказує на значне скорочення видатків. Так, у 2022 р. видатки на освіту з Державного бюджету України знизилися, порівняно з 2021 р., більш ніж на 5 млрд грн (8,35 %), причому зменшення фінансування спостерігалось за всіма її видами, крім професійної (професійно-технічної) освіти, інших закладів і заходів у сфері освіти. Видатки на освіту з місцевих бюджетів у 2022 р. також істотно знизилися – більш ніж на 16 млрд грн (6,76 %), причому зменшення фінансування відбулося за всіма її видами, крім професійної (професійно-технічної) освіти. Порівняння видатків на освіту з різних бюджетів свідчить про те, що в місцевих бюджетах вони були більшими, ніж у державному бюджеті: у 2020 р. – у 3,77 раза, у 2021 р. – у 3,9 раза, у 2022 р. – у 3,97 раза. Однак найвищу частку у видатках на освіту в аналізованому періоді в держбюджеті становила фахова передвища та вища освіта (понад 80 %), а в місцевих бюджетах – загальна середня (понад 60 %) і дошкільна (понад 17 %) освіта.

По-третє, задля безпеки освітнього процесу в держбюджеті на 2023 р. було закладено 1,5 млрд грн на субвенцію місцевим бюджетам для облаштування безпечних умов у закладах загальної середньої освіти. Зважаючи на війну, що триває, та складні фінансові умови, заклади освіти всіх рівнів повинні диверсифікувати джерела фінансування [2].

Аналізуючи сучасні виклики можна виділити окремі фінансові загрози, що постають перед вітчизняними ЗВО в процесі їхнього функціонування. Фінансові загрози ефективності функціонування ЗВО України [1]:

- незбалансованість джерел фінансування вищої школи (значне переважання державної частки);
- відсутність чіткої стратегії розвитку фінансування ЗВО;
- недостатнє фінансування інноваційних потреб ЗВО та розвитку НПП, моральний та фізичний знос матеріально-технічної бази;
- перенасиченість ринку праці випускниками ЗВО, нижчий рівень якості освіти порівняно з освітніми системами розвинених держав;
- відносна сповільненість темпів розвитку освіти порівняно зі стрімкою модернізацією сучасного суспільства;
- невідповідність статусу ЗВО «бюджетна установа» як суб'єктів економічної діяльності засадам ринкової економіки;
- нестабільність політичного, соціально-економічного стану країни, військова агресія.

Зважаючи на сьогоднішні внутрішні політико-економічні та глобальні євроінтеграційні, військові виклики перед державою і кожним національним ЗВО, їхнім пріоритетним завданням залишається забезпечення нарощення фінансового потенціалу для реалізації своїх поточних і стратегічних цілей. З огляду на це, важливе значення має диверсифікація джерел фінансування діяльності через пошук зацікавлених сторін у розвитку освіти і науки, залучення інвесторів, випускників, грантодавців, домогосподарств, замовників послуг тощо. Ці та інші заходи мають сприяти не лише якісній діяльності ЗВО, а й збереженню національних освітніх систем та їхнього потенціалу, також впливатимуть на зміцнення їх фінансової безпеки та конкурентоспроможності в освітньо-науковому просторі. [1].

Органи державної та місцевої влади, у свою чергу, мають приділити особливу увагу фінансуванню сфери освіти, зокрема активно залучати кошти міжнародних організацій, благодійних фондів тощо, у т. ч. на умовах співфінансування різноманітних заходів і проектів. Отримані фінансові ресурси можуть витратитися на реконструкцію освітніх закладів, підвищення безпеки освітнього середовища, покращення умов навчання та ін. Водночас має підвищуватись ефективність використання залучених ресурсів. [2].

Література:

1. Варналій З. С. Детермінанти фінансування закладів вищої освіти України в умовах сучасних викликів. DOI:10.32680/2409-9260-2022-3-4-292-293-38-45.
2. Тоцька О. Л., Титаренко І. О. Фінансування освіти України з бюджетів різних рівнів в умовах війни. Освітня аналітика України. 2023. № 3 (24). С. 34–44. DOI: <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2023-3-34-44>

Фінансова система в умовах війни

Повномасштабна війна РФ проти України призвела до потужних фінансово-економічних, соціально-демографічних, екологічних зрушень, які мають далекосяжні наслідки для України. Досягнення фінансової стабільності в Україні вимагає комплексного підходу та взаємодії різних сфер влади, сектору бізнесу та громадянського суспільства. Ключовим є постійний моніторинг економічної обстановки, оперативна реакція на зміни та впровадження необхідних реформ, спрямованих на забезпечення сталого економічного розвитку та підвищення фінансової стійкості країни [4].

Фінансова система України виявилася стійкою до умов воєнного стану та змогла оперативно адаптуватися, завдяки фахівцям НБУ та Міністерства фінансів України, які продемонстрували високий професійний рівень. Їх рішення дозволило утворити міцний економічний фронт. Не можна повністю говорити, що в умовах війни економіка України зросла. Цього не відбулося, але разом з тим не відбулося й суттєвого падіння національної економіки, що є вкрай важливим в умовах війни [2].

Незважаючи на війну в Україні банки працювали на територіях, де не відбувалися активні бойові дії, банкомати забезпечені готівкою, а на безготівкові платежі не було жодних обмежень. Можемо виділити декілька ключових рішень НБУ та Мінфіну, який дозволив стабілізувати фінансову систему України :

- обмеження зняття готівки до 100 тис. грн на добу для всіх, крім підприємств, які виконували мобілізаційні плани, а також мешканців, яким загрожувала окупація;
- зафіксував курс гривні до іноземних валют станом на 24 лютого 2022 року, а пізніше його скоригував на 25%;
- заборонив вільний продаж валюти, банки могли продавати валюту лише у тому обсязі, в якому придбали;
- мораторій на транскордонні перекази, окрім тих, що здійснюються від імені держави;
- заборона на нарахування пені через несплату в термін кредитів;
- збільшення облікової ставки з 10% до 25%;
- інтенсифікація зусиль по залученню грошової допомоги від міжнародних фінансових організацій;
- залучення коштів громадян через продаж військових облігацій, що дозволило фінансувати потреби ЗСУ тощо [1].

Фінансова система вважається стабільною за умови що:

- 1) вона ефективно перерозподіляє ресурси від власників заощаджень до інвесторів;
- 2) фінансові ризики ретельно оцінюються та адекватно управляються;
- 3) фінансова система здатна абсорбувати шоки без значних негативних наслідків.

Фінансова стабільність це комплексна категорія, що визначає стан функціонування більшості сфер і секторів фінансової системи країни, якими з-поміж інших є бюджетна, грошово-кредитна, боргова, валютна, банківська, страхова та інші [3].

Напрямами реформування фінансової системи в умовах війни мають стати: ефективне управління фіскальними ризиками, розвиток державного внутрішнього фінансового контролю, підвищення прозорості бюджету, реформування бухгалтерського обліку та аудиту, підвищення ефективності розподілу та використання бюджетних коштів за рахунок впровадження середньострокового бюджетного планування, розвитку програмноцільового методу у бюджетному процесі, удосконалення міжбюджетних відносин, підвищення інституційної спроможності Міністерства фінансів України, верифікації державних виплат, моніторингу адміністрування Державною податковою службою України баз даних та інформаційних ресурсів, спрощення, побудова ефективної, справедливої податкової та митної системи, що сприяють економічному розвитку та відповідають стандартам Європейського Союзу [2].

Література:

1. Гетманцев Д. В умовах війни робота держави з економікою має базуватися на військових законах. URL: <https://interfax.com.ua/news/interview/812130.html>.
2. Маршук, Л., & Бурлака, М. (2022). ФІНАНСОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ. *Економіка та суспільство*, (44). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-26>
3. Ситник Н. С. Фінансові аспекти складників економічної безпеки держави / Н. С. Ситник, Б. О. Стефанків // *Бізнес-навігатор*. - 2018. - Вип. 1(2). - С. 136-140. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnav_2018_1\(2\)_30](http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnav_2018_1(2)_30)
4. Ситник, Н., & Фольтович, Д. (2023). Фінансова стабільність національної економіки та шляхи її забезпечення в Україні. *Scientific Collection «InterConf»*, (184), 37-39.